

ADEM CEYHAN**

Şirvanlı Habîbullâh'ın *Esmâ-i Hüsnâ Şerhi*

Şirvanlı Habîbullâh's Commentary of
Esmâ-i Hüsnâ

Ö Z E T

Bilindiği gibi, Türk edebiyatı tarihinde tevhid, münacat, *esmâ-i hüsnâ şerhi*, kırk hadis çevirisi vb. dini edebiyat türleri mühim bir yer tutmaktadır. 16. asır şairlerinden Şirvanlı Hatiboğlu Habîbullâh da elimizde *esmâ-i hüsnâ şerhi*, kırk hadis tercümesi ve Hz. Ali'nin yüz sözünün çevirisi türünden birer manzum Türkçe eseri olan edebî şahsiyetlerdendir. Hayatı hakkında biyografik, bibliyografik kaynaklarımızda bilgi bulunmayan Habîbullâh, bu eserleri Memlûk sultanı Kansu Gavri'yle görüşüp konuşmaya bir vasıta olması için, H. 918/ M. 1512 yılında Mısır'da meydana getirmiştir. Müellif hatıyla olan yazma nüshada, sırasıyla *esmâ-i hüsnâ şerhi*, Hz. Peygamber'in kırk hadisinin ve Hz. Ali'nin yüz sözünün tercümesi yer almaktadır. Şairin bu kitapçıklardan ibaret eserine "Sultân Hitâbi Hac Kitâbı" umumî adını koyması, onu ithaf ettiği hükümdarın yardımı sayesinde Hicaz'a gidip hac farzasını yerine getirme niyetinde olduğunu düşündürmektedir.

Hatiboğlu Habîbullâh, söz konusu kitabının ilk parçasında Allah'ın, İslâmî literatürde "*esmâ-i hüsnâ*" olarak vasıflandırılan güzel isimlerinden 99'unu Türkçeye tercüme ve şerh etmiştir. Her bir isme ikişer beyit ayıran şair, önce o adın dilimizdeki karşılığını vermiş; sonra "havâss"ı, başka bir ifadeyle tesir ve faydasından kısaca bahsetmiştir. Bu yazıda, Şirvanlı Habîbullâh'ın hayatı ve eserleri hakkında bilgi verildikten sonra *Esmâ-i Hüsnâ Şerhi*, yeni harflere aktarılmış; aynı kitapçığın metnine dilîçi çevirisi de ilâve edilmiştir.

ANAHTAR KELİMELER

Hatiboğlu Habîbullâh, Şirvan, Mısır, *Esmâ-i Hüsnâ Şerhi*, kırk hadis, Hz. Ali, yüz söz, Sultan Kansu Gavri.

ABSTRACT

As is known, the types of religious literature such as tevhid, münacat, commentary of *esmâ-i hüsnâ*, na't, the translation of forty hadiths etc. are important in the history of Turkish literature. Şirvanlı Hatiboğlu Habîbullâh who was a poet of 16th century wrote various Turkish verse books like the commentary of *esmâ-i hüsnâ*, the translation of forty hadiths, the translation of Caliph Ali's hundred-sayings. Şirvanlı Hatiboğlu Habîbullâh that there is not any knowledge about his life in bibliographic and biographic sources wrote these books in 1512 in Mısır for a means to talk to Kansu Gavri who was the sultan of Memlûk. According to an entry in the end of the manuscript, it was written by poet's hand and there is sequentially chapters such as tevhid, na't, *sebeb-i te'lif*, the eulogy of Kansu Gavri, commentary of *Esmâ-i Hüsnâ*, the translations of Prophet Mohammed's forty hadiths and Caliph Ali's hundred-sayings in it. The fact that the poet named his work, consisted of booklets, as "Sultân Hitâbi Hac Kitâbı", makes us think he had intention of going to Hejaz to carry out Hajj duty with the help of the Sultan to whom he dedicated the book.

Hatiboğlu Habîbullâh translated and commented the 99 most beautiful names of Allah into Turkish in the first part of his book. Each name was explained in two couplets. After poet gave Turkish translations of the names, he mentioned their influence and benefit. In this article, firstly it was given information about Şirvanlı Habîbullâh's life and works; then the Commentary of *Esmâ-i Hüsnâ* was presented as transcribed text with its translation into today's Turkish.

KEYWORDS

Hatiboğlu Habîbullâh, Şirvan, Mısır, the Commentary of *Esmâ-i Hüsnâ*, forty hadiths, Caliph Ali, hundred-sayings, Sultan Kansu Gavri.

* Makalenin Geliş Tarihi: 24.08.2016 / Kabul Tarihi: 01.10.2016

** Prof. Dr., Celal Bayar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat Bölümü, (ceyhanadem@hotmail.com).

Giriş

Bilindiği gibi, klâsik Türk edebiyatında tevhid, münacat, na't, hilye, miraciye, kırk hadis tercümesi vb. eserler, dinî edebiyatımızın mahsulleri arasında yer alır. Anılan türler hakkındaki akademik çalışma ve yayınlar, dinî düşünce ve hisleniş mahsulü o edebî verimlerin gelişim seyrini başlangıcından son zamanlara kadar takip edebilmemizi sağlamaktadır. Edebiyat tarihimizde Allah'ın "esmâ'-i hüsnâ", yani en güzel isimler olarak vasıflandırılan adları konusunda da çeşitli eserlerin meydana getirildiği bilinmektedir. Söz konusu dinî-edebî metinlerde Allah'ın bir hadiste bildirilen 99 ismi sayılır; onların manaları üzerinde durulur ve "havâss"ı, yani tesir ve faydaları anlatılır.

Aslında "edebiyat tarihimizin 11. asırdan 20. asır başlarına kadar olan ve hâkim karakterine göre 'İslâmî Türk Edebiyatı' olarak da adlandırılan devrinde, Allah'ın isim ve sıfatlarının geçmediği eser yok gibidir" dense, herhâlde bu, gerçek dışı bir iddia değil, bir hakikatin ifadesi olacaktır. Zira o asırlarda meydana getirilen hemen bütün eserler besmeleyle, yani "rahmân ve rahîm Allah'ın adıyla" başlar; sonra Allah'a hamd, Onun son peygamber'i Hz. Muhammed'e selâm ve dua edilir; bu bahislerin ardından asıl konuya gelinir. Divanların, mesnevilerin çoğunun baş taraflarında tevhid, münacat, na't, miraciye gibi dinî şiirlere yer verildiği malûmdur. Hem bu gibi dinî edebiyat eserlerinde, hem de kaside, gazel, kıt'a, rubâî gibi farklı şekillerde yazılmış şiirlerde Allah'ın isim ve sıfatlarının anıldığına rastlamak mümkündür.

Arap, Fars ve Türk edebiyatı tarihinde, esmâ'-i hüsnâyı açıklayan, onların tesir ve faydalarından bahseden müstakil eserler de telif edilmiştir. (Bu tür eserler hk. topluca bilgi için bk. Yılmaz 1998: 4-6). 15. asır edebî şahsiyetlerinden olduğu anlaşılan Hızır bin Yâkub'un H. 809/ M. 1406'da yazdığı ve *Cevâhîrî'l-maânî* adını verdiği eserindeki hacimli esmâ'-i hüsnâ bölümü (Direkçi 2010: 109-129), Allah'ın isimlerinin mana ve tesirlerini bahis konusu eden metinlerin edebiyat tarihimizdeki en kıdemlileri arasında sayılır. Şeyhoğlu'nun H. 901/ M. 1496 yılında yazdığı *Havâss-ı Esmâ'-i Hüsnâ* adlı eseri (Öztürk 2015: 188-208), 16. asır şairlerinden Subhî'nin H. 930/M. 1524 senesinde tamamladığı manzum *Esmâ'ü'l-hüsnâ Şerhi* (Koyuncu 2014: 175-193), yine aynı asrın tanınmış mutasavvıflarından İbn İsâ-yı Saruhânî'nin H. 948/ M. 1541'de bitirdiği mesnevi

şeklindeki *Esmâ-i Hüsnâ Şerhi* (Küleççi 1997), Nahîfî'nin Zilkâ'de 953/1546-47 tarihinde nihayete erdirdiği ve *Şerh-i Şâfi* ismini verdiği kitapçık (Koyuncu 2015: 121-163), bu tür metinlerden birkaçıdır.

Daha önceki bazı çalışma ve yayınlarda anılan Şirvanlı Hatiboğlu Habîbullâh da edebiyat tarihimizde esmâ-i hüsnâ şerhi meydana getirdiği bilinen edebî şahsiyetlerden biridir. Ağâh Sırrı Levend (1894-1978), Hatiboğlu'nun bu kitapçığını "Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri" adlı makalesinde, aynı türdeki diğer bazı metinler arasında bibliyografik bir not şeklinde kaydetmiş (Levend 1972: 50); Sadık Yazar ise *Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği* adlı doktora tezinde kısaca tanıtmıştır. (Yazar 2011: 771-772). Biz bu yazımızda, ilkin Şirvanlı Hatiboğlu Habîbullâh'ın hayatı ve eserleri hakkında bilgi verecek; sonra *Esmâ-i Hüsnâ* kitapçığını ele alıp inceleyecek ve onun metnini, müellif hattı nüshasına dayanarak sunacağız.

Şirvanlı Hatiboğlu Habîbullâh'ın Hayatı

Şirvanlı Hatiboğlu Habîbullâh'ın hayatı hakkında şüara tezkireleri¹, eş-Şekâyiku'n-Nu'mâniye, tercüme ve zeyilleri, *Keşfü'z-zunûn...* ve zeyilleri, *Sicill-i Osmânî*, *Osmanlı Müellifleri...* gibi biyografik ve bibliyografik kaynaklarımızda her hangi bir bilgiye rastlanamamıştır. Hatiboğlu Habîbullâh, başka bazı şair ve yazarlarımız gibi, elde eserleri bulunmasına rağmen, hayatı hakkında malûmat görülemeyen edebî şahsiyetlerden biridir. Anılan kaynaklarda onun hayatı ve eserlerine dair bilgi bulunmamasının muhtemel sebeplerinden biri, Osmanlı Devleti merkezinden uzak bir memlekette doğmuş veya yetişmiş, sonra oradan ayrılıp Mısır'a gitmiş olmasıdır. Bu mevzuda akla gelen sebeplerden biri de üç eseri ihtiva eden kitabının yaygınlık kazanamayıp büyük bir ihtimalle tek

¹ Alî Şîr Nevâyî, "*Mecâlisü'n-nefâyis*" adını koyduğu ve H. 896 (M. 1490-91) yılında tamamladığı şüara tezkiresinde Mîr Habîbullâh isimli bir genç şairden bahseder. Nevâyî, Mîr Sadr'ın oğlu olduğu, tahsilde bulunduğu ve ud çaldığını bildirdiği bu şairin şiirleri için Farsça bir matlaı örnek vermiştir. (Eraslan 2001: 173). Ancak söz konusu şairin adından önceki "Mîr" sıfatı, kadılık, müderrislik gibi bir ilim mesleğine mensup olmadığını, idarî bir vazife gördüğünü düşündürmektedir. Memleketi hakkında bilgi verilmeyen Mîr Sadr'ın oğlu Mîr Habîbullâh'ın, Şirvanlı Hatiboğlu Habîbullâh'tan farklı bir edebî şahsiyet olduğunu söylemek, herhâlde yanlış olmayacaktır.

nüsha hâlinde kalmasıdır. Ayrıca, söz konusu kitapta yer alan metinlerin edebî yönden pek başarılı bulunmamış, bundan dolayı biyografi ve bibliyografya yazarlarınca gözardı edilmiş olması da ihtimal dahilindedir.

Şairin hayatı hakkında, “*Sultân Hitâbı Hac Kitâbı*” adını koyduğu ve sonundaki kayda göre, hem nâzımı, hem de kâtibi (müstensihi) olduğu eserinden bazı bilgiler edinmekteyiz: Kitabın son iki sayfasında bulunan şu beyitlerden telif edildiği yıl, şairinin adı, babasının ismi yahut mesleği ile kendi memleketini öğrenmekteyiz:

“Gecmiş idi tis’a mie bir şemâne hem ‘aşer
Hicret-i Hayru’l-beşerden kim temâm oldu zeber (...)

Nâzım u kâtib Habîbu’llâh Haţib oğlu bilün
Şehr-i Şervân’dan Hudâ-râ bir du’â arı kılun’]

(Süleymaniye Ktp. Ayasofya bölümü, nr. 1860, vr. 99b-100a). [İnsanların en hayırlısı olan Hz. Muhammed’in hicretinden 918 yıl geçmişti, kitap tamamlandı. (...) Bunu nazmeden ve yazarın Şirvan şehrinden Hatiboğlu Habîbullâh olduğunu bilin ve Allah için ona bir dua edin...]

Bu beyitleri, şairin “*Sultân Hitâbı Hac Kitâbı*”nu Hicrî 918/ Milâdî 1512 yılında tamamladığını, adının Habîbullâh, babasının isminin “Hatib” yahut mesleğinin hatiplik, imamlık, kendisinin Şervan şehrinden olduğunu göstermektedir. Bilindiği gibi Şervan (yaygın söyleyişe göre Şirvan), Kafkas şehirlerinden biridir. Hazar denizinin batı sahilinde ve Kafkas sıradağlarıyla Kür nehrinin aşağı mecrası arasında bulunan bu memleket, VII. asrın ortalarında Müslüman Araplar tarafından ele geçirilerek İslâm beldeleri arasına katılmıştır. (Aydın, 2010: 204). Şervan’da hüküm süren Şirvanşah Ferruh Yesâr, H. 906 (M. 1500) senesine kadar burada hâkim olmuş; fakat anılan yılda Şah İsmail’e yenilmiş ve ölmüştür. Bu sırada Şah İsmail, Bakü ve Şemâhî’yi zaptedip birçok Sünnîyi katletti; Şirvanşahlar Osmanlılara başvurarak Safevilere karşı yardım talebinde bulunmuştur. (Aşurbeyli, 2010: 212). 15 ve 16. asırda türlü sebeplerle Azerbaycan’dan göçen şairlerin olduğu malûmdur. (Akınar, 1994: 24). Hatiboğlu Habîbullâh’ın da dahilî kargaşa veya siyasî baskılar üzerine, güvenli ve rahatça yaşayabileceği bir memlekete yerleşme ümidiyle şehrinden ayrıldığı söylenebilir.

Şairin kitabının sebab-i telif kısmında hayatı ve hangi maksatla böyle bir eser yazma isteği duyduğu konusunda bazı bilgiler edinmekteyiz. Buradan öğrendiğimize göre, Hatiboğlu, İlahî takdir sonucu Şirvan'dan çıkıp çeşitli memleketleri gezmiş; seyahatleri sırasında şaşılacak şeylere şahit olmuş; hem göç ve kavuşma, hem de rahat ve musibetler görmüştür. Her hâl ü kârda şükür ve sabır, onun için iyi bir yol arkadaşı olmuştur. Nihayet Mısır'a varan ve buradaki "câmi"ye yerleşen şair, birçok ilim ve fazilet sahibi kişiyi tanımış; sultanın da "hâl"den, sözden, şiir ve edebiyattan anlayan, bilgili bir insan olduğunu öğrenmiştir. İçinde hükümdarla görüşüp konuşma isteği hisseden, fakat böyle bir ziyaret için uygun sebep bulamayan Şirvanlı, düşünür ve maksadına erişmeye vesile olacak bir çare bulur: Yüce Allah'ın güzel isimleri, Hz. Peygamber'in bazı hadisleri ve Hz. Ali'nin veciz sözleri hakkında manzum bir eser yazarak onu sultana ithaf edecektir. Adını "*Sultân Hitâbı Hac Kitâbı*" koyacağı bu eser, kendisi dünyadan gittiğinde ardında devamlı kalacaktır:

"Hâk Te'âlâ'nun kazâsından kader oldı 'ıyân
Ol ma'âniden maña geldi şuver budur beyân

Kim bilâdı gezdüm ü gördüm 'acâ'ib Tanrıdan
Vaşl ü hicret revh u râhat hem meşâ'ib Tanrıdan

Şükr ü şabrı küll-i hâle var idiler hoş refîk
Kim bulundu Mısr Câmî'nün tarîkı yâ şefîk

Geldüm ü girdüm ne gördüm çokını ehl-i kemâl
Hâl-i sultânî bu kim var 'ârif-i hâl ü maqâl (vr. 4 a-b) (...)

Şoĥbet-i sultâna meyl etdi gönül yok bir sebep
Kim erişem cân gibi 'âlî-mekâna bi't-ţarab

Geldi hayret vèrdi ġayret 'aġla vü dèdi ġulâm
Kim ne oldı silk-i nazma çek revân dürlü kelâm

Ya'ni var esmâ'-i ġüsnâ Hâk Te'âlâ'nun yaġîn
Muştafâ vü Murtażâ'nun sözleri şeksiz mübîn

Ma'nilerin şüret-i nazma verüp düzet kitâb
Eyle kim bilsün ġalâyık nef'i ola li's-sevâb

İsmi *Sultân Hitâbı Hac Kitâbı* koy revân
Kim gidersen bu cihândan ol alur hoş cāvidān

Söylegil hem medh-i sultānı kim oldur bir imām
‘Ālim ü ‘āmil cihānda kāmil ü ‘ādil temām (...)

Var leālī sözleri sen çek aa pīşkeş revân
Kim olur bir hoş sebab dürlü adīşüj cāvidān” (vr. 5a-6a)

Şair, kitabını yazış sebebini anlattıktan sonra sultanı övmekte; bu methiyeden, onun telif sebebi bölümünde kast ettiği “âlim, âmil, kāmil ve âdil” idarecinin, Memlûk hükümdarı Kansu Gavri (saltanatı: 1501-1516) olduğu anlaşılmaktadır. Hatiboğlu’nun da işaret ettiği gibi, Kansu Gavri, hâl ve söz bilir, yani irfan sahibi, edebiyata vâkıf, şahsen de dinî, dünyevî konularda şiirler yazan bir şairdir. (Yavuz, 2002). Onun Kansu Gavri’yi överken, kendisine hitaben yapmaya gücü yetmediği için medih işini bırakmasını söylediği şu söz, kadı olduğunu düşündürmektedir:

“Gerçi yārdu ādiyā ıl sözde ammā bil yakīn
Kim muaşşır medhidin sen ıl du’āya itişār” (vr. 9b)

İşte Şirvanlı Habîbullâh, esmâ’-i hüsnâ şerhi, Hz. Peygamber’in kırk hadisinin tercümesi ve Hz. Ali’ye ait yüz veciz sözün çevirisinden ibaret eserini, Sultan Kansu Gavri’nin iltifatına mazhar olmak ve yardımı sayesinde Hicaz’a gitmek için meydana getirmiştir.

Şirvanlı Habîbullâh’ın Eserleri

Şairin, hükümdarın maddî desteğiyle hacca gitme niyetini düşündüren *Sultân Hitâbı Hac Kitâbı*’nda -biraz önce de ifade ettiğimiz üzere- sırasıyla şu eserleri yer almaktadır:

1. Esmâ’-i Hüsnâ Şerhi

Hatiboğlu, bu eserini “Allah’ın 99 ismi vardır; yüzden bir eksik. Kim bu isimleri ezberlerse Cennete girer. Onlar şunlardır: (...)” (*Tirmizî*, “Da’avat”, 82) mealindeki hadisin teşvikiyle yazmıştır. Aruzun “fâilâtün fâilâtün fâilün” kalıbıyla meydana getirdiği bu kitapçığında,

Allah'ın her bir ismi için iki beyit tahsis etmiş; ilk beyitte o adın manasını, ikincisinde ise "havâss"ını, yani tesir ve faydalarını anlatmıştır.

Eser şekil yönünden incelendiğinde, şairin birçok mısra da imale ve ara-sıra da zihaf gibi vezin hatalarına düştüğü görülür. Bu ölçü aksaklıkları konusunda birkaç örnek vermek gerekirse, şu beyitler gösterilebilir: (İmale ve zihaf bulunan heceler koyu yazılmıştır):

"Gel mübârek sem' ilen işit hadîş-i bes şahîh
Kim **Hak'**uñ esmâ-i hüsnâ var demiş fâş ü şarih

Yüz 'adedden var bir eksük ol mübârek ismler
Şayanı bil Cennete girer murâdına yeter" (vr. 10b)

"**Bu** sebebden nazm êtdüm ma'nilerin hem havâş
Söyledüm **budur** şuver **okı** vü bul bir hoş menâş" (vr. 11a)

Hatiboğlu'nun bu şerhinde ve diğer iki eserinde zaman zaman kafiye kusurlarına da rastlanır. Meselâ, onun şu beyitlerinde redifle yetindiği veya "kırk" gibi kapalı heceyle biten bir Türkçe kelimeyi, aruz yönünden 1, 5 hece değerinde saydığı anlaşılmaktadır:

"Ya'ni her mü'min kim okır lafz u ma'nîsin bilür
Cennete dâhil olur hürî ilen 'ayşî sürür" (vr. 10b)

"Kırk pâre etmege yaz kırk gün bunu temâm
Külle yevmin kırkını ye kim gider açluk temâm" (vr. 19a)

"Kim bunu yaza yuva hoş mâ' ilen andan sepe
Her ne kim mevrû'ı var yahşî bite hoş hoş bite" (vr. 23b) (Başka bazı örnekler için bk. vr. 26b, 37a, 42b).

"Selâm, temâm, müdâm, revân" gibi kelimeleri çeşitli beyitlerinde mükerrer olarak kafiye yapan şair, "ger" (eğer, şayet), "hoş" misali sözcüklere de aruz kalıbının zorlamasıyla "haşiv" (fazlalık) olarak sıkça yer verir. Bazı ağızlarda ve tarihî Türkçe metinlerde olduğu gibi, bu eserde de "ile" edatının -n eki eklenerek (ilen) şeklinde yazıldığına şahit oluyoruz. YukarıdaX vezin ve kafiye dair naklettiğimiz örnekler arasında da "ile" kelimesinin "ilen" biçiminde yazıldığı görülmüştü. Bu konuda başka bir misal olsun diye şu beyitteki kullanım anılabilir:

“Oldur ol Hâk kim yakîn var câmi’-i küll-i şîfât
Andan özge Tañrı yok zâtı ilen vürür hayât” (vr. 11b)

Elimizdeki eserde bazı ekler, dil bilgisi bakımından dikkat çekici mahiyettedir. Meselâ, şart eki -sa, -se’nin geniş zaman eki fonksiyonunda kullanılması, ismin bulunma hâli ekinin ara-sıra -de şeklinde değil, -te biçiminde yazılışı, bunlardan birkaçıdır. İşte söz konusu kullanışlar için ikişer örnek:

“Her kim okısa dün ü gün bunu bil Hâk-ı bezül
Sağlasa küll-i belâdan sözünü kıla kabûl” (vr. 31a)

[Her kim bu ismi gece gündüz okusa, bil ki, çok cömertçe bol bol veren Cenab-ı Hak, sözünü kabul ederek onu bütün belâlardan muhafaza eder.]

“Kim bu ismi okısa hâmse mi’e her şubh u şâm
Nür-ı ‘aynı² bâtını zâhir gibi görse müdâm” (vr. 39a)

[Kim bu ismi her sabah akşam beş yüz kere okusa, onun gözünün ışığı, gizli olan şeyleri, işlerin iç yüzünü devamlı görünen gibi görür...]

“Başladım Tañrı adına kim ‘ağası ‘âmdur
Bu cihânda âhirette rahmi hâş in’âmdur” (vr. 11a)

[Bu dünyada bağışlaması (inanın, inanmayan ayırt etmeksizin) umumî, ahirette ise (müminlere) has olan Allah’ın adıyla (söze) başladım.]

“Her kim okısa bunu hâlvette dâ’im hâlveti
Nür-ı Hâk’dan dopdolu ola bula çok selveti” (vr. 36a)

[Her kim bu ismi yalnız başına okusa, o yalnızlık köşesi, daima Hakk’ın nuruyla dopdolu olur; o kişi çok gönül huzuru bulur.]

Hatiboğlu, kitabında “menâs” (vr. 11a) “atîd” (vr. 17a) “fudayl” (vr. 17b), “nakme” (vr. 35b) “half” (vr. 38b), “merâm” (vr. 41a) misali garip, yani manası herkesçe anlaşılmayan Arapça kelimeler de kullanmaktadır. Kendisinin bazı garip kelimelerin yanına manalarını not etmesi, büyük

² Bu kelime, yazmada “yâ” (y) harfiyle değil, kesre (esre) ile, yani tamlama teşkil edecek şekilde yazılmıştır. Biz yanlış olduğunu düşünerek bunu “aynı” biçiminde yazmayı terch ettik.

bir ihtimalle vezin ve kafiye'nin sevk ettiği bu garabetin farkında olduğunu gösterir.

Eserin muhtevasına gelince... Daha önce de işaret ettiğimiz gibi, şair esmâ-i hüsnâdan her bir isme iki beyit tahsis etmiş; ilk beyitte o adın manasını vermiş; ikinci beyitte ise tesir ve faydalarından bahsetmiştir. Fakat söz konusu isimlerin okunuş miktarı ve zamanını nasıl belirlediğini söylememiş; başka bir ifadeyle buradaki bilgilerin dayanak ve kaynağını bildirmemiştir. Şairin, en güzel isimleri dilimize çevirirken ve onların havassına temas ederken, edebî sanatlardan en çok tezatı tercih ettiği dikkat çeker. Hatiboğlu, birçok beytinde “var- yok, bâkî- fânî (vr. 11b), dün ü gün (vr. 16a), gide- gele (vr. 17a), muhyî- mümît (vr. 20a), şer- hayr (vr. 23a), sır- ayân (vr. 26b), hatâ- savâb” (vr. 27a) gibi manaca birbirine zıt kelimeleri kullanmaktadır.

Habîbullâh Efendî'nin bu kitapçığı hakkında bir fikir vermek için eserinden bir örnek gösterelim. Şair, “Azîz” isminin manasını ve havassını şöyle ifade etmektedir:

“el-‘Azîzü

Hağ ‘adîmü’l-miğl ve gâlib var bedî’un fi’l-cemâl
Vâhid ve ulu tecelliden celâli lâ-yezâl
Ger dilersen ‘izzet ü ikrâm ü nuşretni temâm
el-‘Azîzü şubh vakti vird kıl ey mîr-i Şâm” (vr. 10a-b)

[Cenab-ı Hak, misli olmayan, galip, güzellik konusunda eşi-benzeri bulunmayandır. O birdir ve yüce tecelliden ululuğu bitimsizdir. Ey Şâm'ın reisi, eğer onun tam izzet, ikram ve yardımını dilersem, “el-Azîz” adını sabah vakti devamlı söyle!..]

2. Erbaîn Söz (Kırk hadis) tercümesi

Şirvanlı Hatiboğlu Habîbullâh'ın *Sultân Hitâbı Hac Kitâbı*'nda yer alan ikinci eseri, bir kırk hadis tercümesidir. Şair, Arap, Fars ve Türk edebiyatındaki kırk hadis derleme, tercüme ve şerhlerinin çoğunda görüldüğü üzere, “Ümmetimin dinî işlerine dair kırk hadis ezberleyen kimseyi Allah Teâlâ fakihler ve âlimler topluluğu arasında diriltir” mealindeki hadisin müjdesine mazhar olmak ümidiyle ezberlenmesi kolay kırk

hadisi nazma çektiğini anlatır. Mukayese sonucunda anlaşıldığına göre, Hatiboğlu, kırk hadisi seçip Türkçeye tercüme ederken, meşhur Fars âlim, mutasavvıf ve şairlerinden Abdurrahmân-ı Câmî'nin (817-898/1414-1492) derlediği ve H. 886/ M. 1481-82 yılında Farsça'ya tercüme ettiği *Hadîs-i Erbaîn*'i model almıştır. (Câmî'nin bu eserinin metni ve Türkçe tercümesi için bk. Kürkcüoğlu 1951). Çünkü Hatiboğlu'nun söz konusu kitapçığında bulunan hadisler, Câmî'nin anılan eserindeki hadislerdir. Sadece hadislerin seçilmesinde değil, onların tercümesinde de Câmî'nin adı geçen kitapçığının tesirleri görülür. Abdurrahmân-ı Câmî'nin tercüme ettiği hadislerin çoğu (36'sı), Kuzâî'nin (ö. 454/1062) *Müsnedü'ş-Şihâb* adlı eserinde yer almaktadır. (Yardım 1999: 15-16). Molla Câmî ve Habîbullâh'ın anılan eserlerinin muhtevasında benzerlik ve ortaklık bulunmakla birlikte şekli yönden farkları vardır: Câmî, seçtiği hadisleri "feilâtün mefâilün feilün" kalıbıyla ve ikişer beyitli kıt'alar hâlinde Farsça'ya çevirmiş; Hatiboğlu ise aynı *Erbaîn Söz*'ü aruzun "fâilâtün fâilâtün fâilün" kalıbına uygun birer beyitle dilimize tercüme etmiştir.

Bilindiği üzere, Câmî'nin söz konusu Farsça manzum kırk hadis tercümesi, meydana getirildiği yıldan 20. asra ortalarına kadar Ali Şîr Nevâî, Fuzûlî, Rihletî, Nâbî, Antakyalı Münîf, Seyyid İbrâhîm, Zühdî gibi şairler tarafından dilimize defalarca çevrilmiştir. (Sevgi 1999: 1-145). Her ne kadar mütercim Hatiboğlu, tercümesi sırasında Abdurrahmân-ı Câmî'nin anılan eserinden faydalandığını bildirmemişse de mukayeseli okuma, kendisinin, ünlü selefinden istifade ettiğini göstermektedir. Mütercimin tercüme tarzı hakkında bir fikir vermek için bu kitapçıktan bir örnek gösterelim. Şair, "Âdemoğlu ihtiyarlar da onda iki huy genç kalır: Hırs ve ümit uzunluğu (erişilmesi uzak şeyleri ummak ve istemek)" manasındaki hadisi, dilimize şu şekilde tercüme etmiştir:

"Çarı olup Âdem oğlu igid olur fi'l-bedel
İki haşlet biri hırş-ı mâl ü bir tül-i emel" (vr. 47b)

[Âdemoğlu yaşlanır, fakat onda iki huy genç kalır: Biri mal hırsı, diğeri ümit uzunluğu, yani "şöyle yapsam, böyle etsem" diye uzun uzun kuruntularda bulunuş...] (Bu eser hk. daha fazla bilgi ve metni için bk. Ceyhan 2015: 53-72).

3. *Yüz Kelime* (Hz. Ali'nin Yüz Sözü)

Şirvanlı Hatiboğlu Habîbullâh'ın söz konusu kitabında yer alan üçüncü ve son eseri, Hz. Ali'ye ait yüz sözün tercümesidir. Şair, Hz. Ali'nin meşhur âlim Câhız (ö. 255/869) tarafından derlenmiş ve Reşîdüddîn Vatvat (ö. 578/1182) tarafından Farsça'ya çevrilip şerh edilmiş *Sad Kelime*(Yüz Cümle)sini birer beyitle Türkçeye tercüme etmiştir. Mukayese sonucunda anlaşıldığına göre, Hatiboğlu, *Yüz Söz*'ü çevirirken, Âdil bin Ali bin Âdil Hâfız'ın Hicrî 889/ Milâdî 1484 yılında tamamladığı Farsça *Sad-Kelime-i Alî* isimli eserinden faydalanmıştır. Bu tercümesinde de istifade ettiği kaynağı bildirmeyen Şirvanlı, önceki metinlerde olduğu gibi, yine aruzun “fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün” kalıbını kullanmıştır.

Onun *Yüz Söz*'ü nasıl tercüme ettiğini göstermek için bu tercümesinden de bir misal verelim. Şair, “Takvadan daha değerli bir ululuk yoktur” manasındaki Arapça vecizeyi, Türkçeye şöyle tercüme etmiştir:

“Müttaķîlerden girâmîraķ çü yoķdı fi'z-zamân
Geldi 'inda'llâhi etķāküm kelâm-ı câvidân” (vr. 71b)

[Zaman içinde takva sahibi olanlardan daha büyük ve hürmete lâyük kimse bulunmadığından, “Allah indinde en iyiniz, takvası en fazla olanıdır” (*Kur'ân*, Hucurât, 49/13) ebedî sözü geldi.] (Bu eser hk. daha fazla bilgi ve metni için bk. Ceyhan 2015: 323-354).

Sonuç olarak şunları söyleyebiliriz ki, Şirvanlı Hatiboğlu Habîbullâh, esmâ-i hüsnânın manaları ve havassı, kırk hadis ve Hz. Ali'ye ait yüz sözün tercümesi gibi Müslümanlar için değerini devamlı koruyan konuları seçmiş; böylece eserlerinin belirli bir zamanla kayıtlı değil, kalıcı olmasını sağlamıştır. Çünkü Allah'ın isim ve sıfatları, Hz. Peygamber'in çeşitli dinî, ahlâkî, sosyal mevzulara dair hadisleri ve Hz. Ali gibi İslâm büyüklerinin vecizeleri, anılan okuyucu kitlesine her asırda hitap edebilecek türden konular arasında yer alır. Onun bu kitapçıkları, Türk edebiyatı tarihinde esmâ-i hüsnâ, kırk hadis ve Hz. Ali sözleri mevzularındaki tercümelerin en kıdemlileri içinde sayılabilir. *Esmâ-i Hüsnâ* tercümesi, dinî edebiyatımızın bir türüyle alâkalı olmaktan başka, gizli ilimler arasında sayılan “havâss” yönünden de değer taşır.

Hatiboğlu'nun ikinci ve üçüncü eserinin, doğrudan Arapça “*Erbaîn Söz*” (kırk hadis) ve Hz. Ali'nin “*Yüz Kelime*”sinin Türkçe tercümesi değil;

bu konulara ait iki Farsça kitapçıktan faydalanılarak meydana getirildiği, karşılaştırmalar sonucunda tesbit edilmiştir. İşaret edilen vakia, edebiyat tarihi araştırmalarında mukayesenin, incelenen edebî eserlerin orijinal olup olmadığını belirleme hususunda ne derece gerekli bir yol olduğunu, iki kere daha göstermiş bulunmaktadır. Şairin, başka bazı selef ve halefleri gibi, faydalandığı iki Farsça metni haber vermeyişi, böylece eserlerini telifi gibi göstermek isteyişi, bugünkü anlayışımıza göre, kusurdur. Bununla birlikte biyografik, bibliyografik kaynaklarımızda anılmayan Şirvanlı Habîbullah Efendi'nin, Memlûk hükümdarı Kansu Gavri'yle tanışma ve onun yardımı sayesinde hacca gitme isteği, böyle üç dinî-edebî eser meydana getirmesini sağlamıştır. Bu müsbet yönden bakıldığında denebilir ki, eldeki metinler, âlim, şair ve sanatkârları himaye sisteminin, eser telif ve tercümesi konusundaki özendirici tesirini gösteren örneklerden birkaçıdır.

Sultan Hitâbı Hac Kitâbı, bazan şekli, yer yer manaya ait pürüzlerine rağmen, beş yüz küsur sene önceki zamandan günümüze intikal etmiş kültürel mirasın parçaları arasında sayılmalıdır. Bu gibi metin neşirlerinin, esmâ'-i hüsnâ, kırk hadis, Hz. Ali sözlerinin tercüme ve şerhleri vb. edebî türlerin asırlar içindeki gelişim seyrini takip etmek, mukayeseli çalışmaları kolaylaştırmak yönünden de gerekli ve faydalı olduğu bilinmektedir. Dil içi çevirisiyle birlikte sunduğumuz bu kitapçıklar, lisanî ve edebî mahiyetinden başka, rahatlıkla denebilir ki, millî ve ahlâkî değerleri çağımız insanına aktarma yönünden de bir vazife görebilecek mahiyettedir.

ESMÂ'-İ HÜSNÂ ŞERHİ

- (10b) Gel mübârek sem' ilen işit hadîş-i bes şaḥîḥ
 Kim Ḥaḫ'ıḫ esmâ-i ḥüsnâ var demiş fâş ü şarîḥ
 Yüz 'adedden var bir eksük ol mübârek ismler
 Şayanı bil Cennete girer murâdına yeter
 Ya'ni her mü'min kim okır lafz u ma'nîsin bilür
 Cennete dâhil olur ḥürî ilen 'ayşî sürür
 Ḥazret-i Şâh-ı Rusül şâdık durur var vèr şalât
 Gece gündüz cism ü rûḫına müselsel gör necât

(11a) Bu sebebden nazm êtdüm ma'nilerin hem havâş
Söyledüm budur şuver oқи vü bul bir hoş menâş

[Gel, mübarek kulakla bu sahih hadisi işit: (Hz. Peygamber) açıkça dile getirmiş, demiş ki, "Cenab-ı Hakk'ın güzel isimleri vardır. O mübarek isimler, yüz adetten bir noksandır. Bil ki, o adları sayan kişi Cennete girer; muradına erer." Yani o isimleri okuyan, söz ve manalarını bilen her mümin, Cennete girer; huri ile (güzelce) hayat geçirir. Peygamberlerin sultanı olan Hz. Muhammed (a.s.) doğru söyler. Onun beden ve ruhuna gece-gündüz salât ver (salâvat getir); buna bağlı olarak kurtuluşa er! Ben bu sebepten dolayı esmâ-i hüsnânın hem manalarını, hem de havassını (tesir ve faydalarını) söyledim. (O mana ve havassın) şekilleri işte budur. Oku ve güzel bir sığınılacak yer bul!..]

Bi'smi'llâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm

Başladum Taḥrî adına kim 'aṭâsi 'âmdur
Bu cihânda âhirette raḥmi ḥâş in'âmdur

[Allah'ın adıyla (söze) başladım. Onun lütfu, ihsanı (rızkı vermesi) bu dünyada (mümin- kâfir ayırt etmeksizin) umumîdir. Fakat ahirette acıması ve nimet vermesi (müminlere) hastır.]

Hüve'llâhü'lleẓî lâ ilâhe illâ Hû

(11b) Oldur ol Ḥaḳ kim yaḳîn var câmi'-i küll-i şifât
Andan özge Taḥrî yok zâtı ilen vêrür hayât
Yüz 'aded oқи bu ismi gece gündüz bil beyân
Kim olursan Taḥrîdan hoş şâhib-i keşf ü 'iyân

[Odur o Allah ki, o şüphesiz bütün (güzel) sıfatları zatında toplamıştır. Ondan başka tanrı yoktur. O, zatıyla hayat verir. Bu ismi gece- gündüz yüz kere oku; güzel ifadeyi bil ki, Allah'tan iyice açık keşif sahibi olursun.]

er-Raḥmânü

Ḥaḳkı bil kim var 'aṭâsi bâki fânî olmaz ol
Kimseden gelmez seḥâvet kim nihâyet bulmaz ol
(12a) Yüz 'aded de her şalâtün ḥalfine Raḥmân³ müdâm
Kim Ḥaḳuñ vêrür feraḥ yumşaq göñül rızkı temâm

³ Bu isim, asıl metinde "er-Raḥmân" şeklindedir. Vezni aksattığından onun başındaki harf-i tarifi yazmadık.

[Allah'ın lûtufl ve ihsanının devamlı olduğunu, süreksiz olmadığını bil! Son bulmayan bir cömertlik, hiç kimseden gelmez. Her namazın ardından devamlı yüz kere "er-Rahmân" de; Cenab-ı Hak sana ferah, yumuşak kalp ve tam rızık verir.]

er-Raḥîmü

Tarı kim hoş mihrî var Ğaffâr-ı zelletdür yakîn
Kâfi vü şâfî şefîk ve hem refîk-ı mü'minîn
Raḥm ve şefkat ger diler gönlün ğaçabını gide ol
Ba'd-i zuhr okı bunu yüz katla kim var yahşî yol

[Allah'ın güzel merhameti vardır; şüphesiz o hataları, günahları çok bağışlayıcıdır. O, yeterli, şifa verici, merhametli ve müminlerin dostudur. Eğer kalbin merhamet ve şefkat ister ve öfkesini gidermeyi dilerse, bu ismi öğleden sonra yüz defa oku; o güzel bir yoldur.]

(12b) el-Melikü

Lem-yezel sultân-ı 'âlem zât ilendür lâ-yezâl
Var şifâtı muttasıl yok hiç kemâline zevâl
Ger dilersen milk ü mâli yahşî hâli kâlsiz
Dün ü gün okı bunu işnâ 'aşer ey mâlsiz

[O, âlemin yok olmaz sultanı, zatıyla zevâl bulmaz, bakidir. Sıfatları hiç durmaksızın devamlı, kemaline de zevâl yoktur. Ey malsız, yoksul, eğer iyi mal- mülk ve sözsüz hâli dilersen, gece gündüz bu ismi on iki kere oku!]

el-Ḳuddüsü

(13a) Arı Tarı kim münezzeḥ zâtı var noḳşândan
Genc-i raḥmî 'âşî için dopdolu ğufrândan
Ger şafâ-yı zâhir u bâḫın dilersen arı gel
Yüz 'aded okı bunu ihlâş ilen var yarî gel

[O pâk Allah'ın zatı, her türlü noksandan münezzehtir. Rahmetinin hazinesi, günahkâr için mağfiret ve afla dopdoludur. Eğer dış ve iç temizliği istersen, bu ismi gece yarısı temiz olarak ihlâsla yüz kere oku!]

es-Selâmü

Ḥaḳ şifât ve zât ilen var hoş selâmet fi'l-ḳidem
'Âhet ü âfet ḥudûsı yok vücûdına 'adem

(13b) Ger şahîh olmak dilersen sakımdan var yahşî yol
Şayruña yüz bir 'aded okı selâmet olur ol

[Cenab-ı Hak, zatı ve sıfatlarıyla kıdemde güzelce selâmettir. Onun varlığı için belâ, felâket ve yokluk yoktur. Eğer hastalıktan kurtulup sağlıklı olmak istersen, güzel bir yol var: Hastana bu ismi yüz bir kere oku; iyileşir o...]

el-Mü'minü

Ḥaḳ muşaddıḳ var Resûli hem emân vèren yaḳîn
Ol ḳamu berri Ḳıyâmet günü fâcir yoḳ emîn
Dâ'imâ el-Mü'minü ger söylesen ḳaçar la'în
Ḥazret-i Sultândan 'izzet gelür var sen emîn

[Cenab-ı Hak, şüphesiz ki, resulünü doğrulayıcı ve Kıyamet günü salihlere güven vericidir. Ama doğru yoldan sapan, haram ve günaha dalmış olanlar, o gün güvende olmayacaktır. Devamlı "el-Mü'minü" ismini söylersen, lânetlenmiş şeytan kaçır; yüce Allah'tan izzet gelir, sen rahat ve korkusuz olursun...]

(14a) el-Müheyminü

Ḥâfız u şâhid Ḥaḳ oldur ḫalka dâ'im ḳâ'im ol
Rızḳı ve a'mâl ü âcâli vèren hem dâ'im ol
Ğusül eyle okı bunu yüz 'aded kim Ḥaḳ revân
Bâtinuñdan zâhir eyler 'ilm ü 'irfân her zamân

[Cenab-ı Hak, daima insanları koruyan, gören ve bakidir. Ayrıca rızık, amel ve ecelleri veren de sürekli Odur. Guslet, bunu yüz kere oku ki, Allah senin içinden her zaman ilim ve irfan çıkarır.]

el-'Azîzü

(14b) Ḥaḳ 'adîmü'l-mişl ve ğâlib var bedî'un fi'l-cemâl
Vâhid ve ulu tecellîden celâli lâ-yezâl
Ger dilersen 'izzet ü ikrâm ü nuşretni temâm
el-'Azîzü şubḫ vaḳti vird ḳıl ey mîr-i Şâm

[Cenab-ı Hakk'ın benzeri yoktur; O, hükmünde galiptir; güzellikte eşsiz, birdir ve yüce tecelliden büyüklüğü yok olmaz. Ey Şam'ın reisi, Onun tam izzet, ikram ve yardımını dilersen, el-Azîzü ismini sabah vakti devamlı oku!]

el-Cebbāru

Muşlih-i⁴ küll-i umūr-ı ‘abddür Hâk hem mürîd
Olar için hulk ve rızkı hem ecel bil ey hamîd

(15a) Ger belâsız bir ‘aṭā Hâk’dan dilersen gel revân
Oķı ‘iṣrîn katla fî külli’ḍ-ḍuhâ bu câvidân

[Ey şükreden kişi, bil ki, Allah, kulların bütün işlerini, huy, rızık ve ecellerini irade eder ve düzeltir. Eğer Cenab-ı Hak’tan belâsız bir ihsan istersen, gel, her kuşluk vakti yirmi kere bu ismi devamlı oku!]

el-Mütekebbiru

Hâk ulu zât ve şifâtı hem müselsel zü’l-celâl
Mîlk ve hâkķı kibriyâdur var cemâli lâ-yezâl
Ger dilersen ‘izz ü rif’at muttaşıl beyne’l-enâm
Gel igirmi iki merret oķı bunı bi’d-devâm

[Allah yücedir; onun sıfatları da buna baēlı olarak büyüktür; mülk ve hakkı, azamet ve kudrettir; güzelliēi de yok olmaz. Eğer insanlar ve diēer yaratılmışlar arasında devamlı itibar ve yükseklik dilersen, gel, bu ismi sürekli yirmi iki kere oku!]

(15b) el-Ḥâliķu

Mûcid ü mübdî’ Hâk oldur bi’l-uşûli ve’l-fürû’
Küll-i şey’i her cihetden muķtedî⁵ şâhib-şürû’
On ‘aded ger dese mü’min ķable şoḥbet bi’l-ḥelâl
Bunı Hâk vērür aņa bir şâliḥ oēlan zü’l-cemâl

[Allah, her şeyi asıl ve dallarıyla meydana getiren ve örneksiz yaratandır. Her yönden kendisine uyulan ve başlama sahibi... Eğer mümin, kendisine helâl olan eşiyle birleşmeden önce bu ismi on kere okusa, Allah ona iyi ve güzel bir erkek çocuk verir.]

⁴ Yazmada bu kelime, sehven “Musallih” şeklinde harekelenmiştir. Fakat aruz kalıbına ve manaya uymadığı için biz onu “Muslih-i” şeklinde düzelttik.

⁵ Bu kelime yazmada “muktedî” şeklinde harekelenmiştir. Allah’ın iktida etmesi, yani birine uyması söz konusu olamayacağından, biz bunun “muktedâ” olması gerektiēi fikrindeyiz. Nesre çeviriyi de buna göre yaptık.

el-Bâri'ü

(16a) Tañrı kim hoş lâ-marâzdur ğayrısız zâtı kadîm
Cism ve cevher yok 'arâz hem var şıfâtın bil selîm
Kim bu ismi okısa Hâk anuñ için bir melek
Yaradur vèrür şevâbını aña bî-zann u şek

[Allah, hastaliksızdır; Onun zatı kendisinden başkası olmaksızın kadimdir; cismi, cevheri, arazı yoktur; sıfatlarını da kusursuz bil! Kim bu ismi okusa, Cenab-ı Hak onun için bir melek yaratır; zansız ve şüphesiz (söyleyelim, bil ki) ona sevabını verir.]

el-Muşavviru

Hâzret-i Hâk mübdi'-i şüret müzeyyindür revân
Hem mürebbî ay ve yıl ve dün ü gün anı 'ayân
(16b) Kim bu ismi okısa bir هفته yüz katla revân
Münis eyler cânına Hâk yahşısı şüret câvidân

[Yüce Allah hem sureti, yüzleri, şekilleri örneksiz yaratır; süsleyicidir, hem de ay ve yılı, gece ve gündüzü açıkça yetiştirendir. Kim bu ismi bir hafta yüz kere okusa, Cenab-ı Hak onun canına güzel şekli devamlı alışılmış yapar.]

el-Ġaffâru

Hâk kim settâr-ı 'ayb-ı 'âşidür hîç reyb yok
Raħm ilen éder haşâmuznu şavâba 'aybı yok
Her kim okır yevm-i cum'a yüz 'aded bunu revân
Tañrı anı yarlıĝar şeksiz müselsel bî-gümân

[Allah, günahkârın kusurunu çok örtücü ve affedicidir; bunda hiç şüphe yok... Merhametiyle yanlışımızı doğruya (kötülüklerimizi iyiliklere) çevir(ebil)ir. O, kusursuzdur. Her kim bu ismi Cuma günü yüz kere okursa, Allah onu (bu dua ve ibadetine) baĝlı olarak şüphesiz affede(bilir).]

(17a) el-Ķahhâru

Ġâlibi kim Ķudret ilen küll-i mevcûdin 'atîd
Var mükessir hem müzill-i küll-i cebbârin 'anîd⁶

⁶ "Her inatçı zorba" manasına gelen "Küllü cebbârin anîd" ibaresi, Hûd Suresi 59. ayetinde geçer.

Her kişi kim şubh u mağrib okıya bunu müdām
 Hubb-ı dünyā hâtırından gide gele Hâk tamām

[Allah, her var olan şeye kudretiyle galiptir; her inatçı zorbayı hor, hakir eden ve kırıp parçalayandır! Her kim bu ismi sabah- akşam devamlı okusa, onun kalbinden dünya sevgisi gider; gönlüne bütünüyle Allah sevgisi gelir.]

el-Vehhâbü

(17b) Tañrı kim var Mu'ñi ve Mün'im fakîre lâ-yezâl
 Hem 'ağası cāvidānî ins ü cāna bi'l-kemâl
 Ger dilersen kim murāduñ Hâk vère şeksiz fuđayl
 Bunı oğı başı açuğ yüz 'aded fi nısf-ı leyl

[Allah, fakire (muhtaç olduğu şeyleri) yok olmaksızın verir, iyilik eder. Onun lûtfu, insanlara ve cinlere mükemmel bir şekilde devamlıdır. Eğer istediğin şeyi Cenab-ı Hakk'ın şüphesiz vermesini dilersen, başı açık olarak gece yarısında bunu yüz kere oku!]

er-[Rezzâku]⁷

Fâtır-ı esbâb kim var hâlik-ı rızk-ı devâb
 Evvel oldur kim hañadan geçer âhir bi's-şavâb
 (18a) Kim bu ismi oğısa erkân-ı beyte şubh-dem
 Kıble yaña rükn-i mağrib başlaya bulsa ni'am

[Sebepleri yaratan Allah, canlıların rızkını da yaratıcıdır. Evvel O'dur; sonunda hatayı, günahı doğruyla (iyilikle) affeder. Kim bu ismi sabahleyin evin direklerine, batı direğinden başlayarak kible tarafına doğru okusa, nimetler elde eder.]

el-Fettâhu

Tañrı kim var bâb-ı feyz u rañmet açmış 'äleme
 Bağlamaz kim fâtiñ oldur müşkilâti âdeme
 Kim bu ismi dan şalâti oğısa yetmiş 'aded
 Aça Hâk her 'ağd-i müşkil vechine kılsa meded

⁷ Mütercim şair, bu ismi sehven "er-Râziku" biçiminde yazmıştır. Anılan isim, *Tirmizî* ("Da'avât" 82) ve *İbn Mâce* rivayetinde ("Duâ", 10) "er-Rezzâku" şeklindedir. Biz, adı geçen hadis kitaplarındaki rivayeti esas alıp yanlış düzelttik.

[Allah, ki âleme feyiz ve rahmet kapısını açmıştır, insana güçlükleri hasretmez; (zorluklardan sonra kolaylığı) açıcı Odur. Kim bu ismi sabah namazı yetmiş kere okusa, Cenab-ı Hak eğer yardım etse, her güçlüğüñ düğümünü onun yüzüne açar.]

(18b) el-'Alîmü

'Âlim-i hoş 'ilmi şâmil küll-i ma'lûma dağı
Cümle mevcûda muhîf ve sâbık u sebki hâkı
Şubh vakti el-'Alîmü söyleyen bil çok felâh
Hâk Te'âlâdan bulur 'irfân ü 'ilm ilen şalâh

[O, güzel bilici Allah'ın ilmi, bütün bilinmiş olanı kaplar; geçen ve geçmesi hakkı için söyleyelim ki, bütün varlıkları içine alıcıdır. Sabah vakti el-Alîm ismini çok söyleyen, yüce Allah'tan çok kurtuluş, ilim ve irfanla iyilik bulur.]

el-Ķâbizü

(19a) Tağrı kim rızkı dutar bir bir kişiden bi't-temâm
Beyle vürür birine kim 'aql qalur müstehâm
Ķırq pâre etmege yaz kırq gün bunu temâm
Külle yevmin kırkını ye kim gider açlık temâm

[Allah, bazan bir kişinin rızkına bütünüyü engel olur; başka birine de öyle rızıklar verir ki, akıl hayrette kalır!.. Bu ismi tam kırk gün kırk parça ekmege yaz; her gün kırkını ye ki, açlık tamamen geçer.]

el-Bâsişü

Hâk kim var fâtiĶ-i a'mâl ve âcâl-i 'ibâd
Hem müselsel her du'ânun qâbili yahşî cevâd
(19b) Ol kim ister rızkı vâsi' oğı de bunu 'aşer
Elin açuĶ vechi göge vahdet ilen her seher

[Cenab-ı Hak, kulların işlerini açıcı ve ecellerini takdir edicidir. Buna bağılı olarak her duanın güzelce ve cömertçe kabul edicisidir. Ey geniş rızık elde etmek isteyen kimse, bu ismi her sabah elin açık, yüzün göge çevrili ve yalnız olarak on kere oku, söyle!]

el-Hâfîzü

Tağrı kim var münzil-i 'adl ve refi'i hem yaĶin
Kâfiri nâra salan var mü'mini nûra mübin

Ger dilersen bir ‘adüvvün yokluğu var hoş müdām
Oķı seb‘īn elf bunı ba‘de şavmin ēy hümām

[Allah adaleti, yükseği ve sağlam bilgiyi indirendir. Kâfiri ateşe (cehen-
neme) atan, mümini açıkça aydınlığa (cennete) gönderendir. Ey büyük
gayretli, eğer bir düşmanın güzelce devamlı yok olmasını istersen, bu ismi
oruç tuttuktan sonra yetmiş bin kere oku!]

(20a) er-Rāfi‘u

Hāzret-i Hāķ hāmīl-i her-şey’ ve muhyīdür bi-ḥayr
Şerre yok hergiz rızāsı hem Mümīt ēy ehl-i seyr
Ger dilersen rif‘at ü ‘izz ü ğınā Hāķ’dan müdām
Gece gündüz yüz ‘aded oķı bunı bil ve’s-selām

[Yüce Allah, her şeyin sahibi ve iyilikle diriltici, hayat vericidir. Onun
kötülüğe rızası yoktur; ey gezip gören, ibret için bakanlar, O ayrıca ölümü
verendir. Eğer Allah’tan devamlı şeref, itibar ve zenginlik istersen, gece gün-
düz bu ismi yüz kere oku, bil! İşte o kadar!]

el-Mu‘izzü

(20b) Hāķ Te‘ālā ḥārı eyler hoş ‘azīz ü ercümend
Açııcıdur bağluyı vērür ḥalāş-ı derdmend
Cum‘a leylı ya düşenbih kim bunı oķır müdām
Bes mu‘azzez çok mu‘azzam bundan olur ve’s-selām

[Yüce Allah, hor, hakir olanı hoş itibarlı ve şerefli eder. Bağlı olanı
açıcıdır; dertliye kurtuluş verir. Kim bunu Cuma gecesi veya Pazartesi günü
devamlı okursa, değerli ve büyük olur. İşte o kadar!]

el-Müzillü

Hāzret-i Hāķ var müleyyin mü‘mini āsāncı hem
Kâfiri ḥor ēdüci iki cihānda dem-be-dem
(21a) Her kim ol yetmiş yine beş bunı oķır başını
Secdeye koyup emīn olur töker ger yaşını

[Yüce Allah, mümine hem yumuşaklık verici, hem kolaylaştırıcıdır;
kâfiri iki dünyada her zaman hor edicidir. Her kim bu ismi yetmiş beş kere
okur, başını secdeye koyup göz yaş dökerse, (korktuğundan) emin olur.]

es-Semî'ü

Taḡrı kim hoş müdrîk-i hâl-i ḥudûs-ı sem'dür
 Taḡrı kim çün müsmî' ve kâbil bi-küll-i cem'dür
 Her kim ol yevm-i ḥamîs okır bunu ba'de'd-ḍuḥâ
 Bî-tekellûf her ne diler Ḥaḡ vèrür şeksiz aḡa

[Allah, (mahlûklarda) sonradan olan işitme hâlini iyi bilir. Allah, işittirici ve bütün toplulukların söylediklerini duymaya muktedirdir. Her kim Perşembe günü kuşluktan sonra bu ismi okur, her ne dilerse, Cenab-ı Hak şüphesiz ona zahmetsizce verir.]

(21b) el-Başîru

Ḥaḡ Te'âlâ müdrîk-i muşar durur min keşf-i zât
 Görîci ve bilîci mişli gibi yok fi's-şîfât
 Her kim okısa bunu hoş i'tikâd ilen temâm
 Ḥazẓı bulsa 'ilm-i Ḥaḡ'dan çok başîretle müdâm

[Yüce Allah, zatının keşfinden görüleni bilendir. Görür ve bilir; Onun sıfatları içinde benzeri gibi yoktur.⁸ Her kim bu ismi iyi bir inançla tam okusa, Hakk'ın ilminden çok basiretle devamlı pay bulur.]

el-Ḥakemü

(22a) Ḥazret-i Ḥaḡ şâdıḡ u 'âlim kavîydür fi'l-umûr
 Yok ḡazâsinuḡ mereddi fi'l-ḡader var nûr-ı nûr
 Her kim okısa bunu yarum gece nevm eylese
 Ḳalbi Ḥaḡḡ'a sır diye Ḥaḡ anı hoş-yevm eylese

[Cenab-ı Hak, doğru, her şeyi bilici ve bütün işlerde kuvvetlidir. Kaderde, ezelde takdir ettiği şeyin meydana gelişini geri çevirecek yoktur; o nurun nurudur. Her kim bunu gece yarısı okuyup uyusa, eğer Allah onu hoş günlü (bahtiyar) eylese, kalbi Hakka sır söyler. (Kalbi İllâhî sırlardan haberdar olur).]

el-'Adlü

Ḥaḡḡ 'âdildür kim olmaz şâdır andan her zemân
 Bir 'amel illâ ḡaḡîḡatte gerek ol bî-gümân

⁸ Şûrâ Suresi 11. ayetindeki "...Onun benzeri gibi yoktur..." (Kur'ân, Şûrâ, 42/11) ibaresine işaret edildiği söylenebilir.

(22b) Kim igirmi loğma etmek fevķine yazup yeye
 Hāķ musahħar her zemān hāķı anuñ-çün eyleye

[Cenab-ı Hak ādildir; Ondan her zaman şüpheşiz hakikaten gerekli olandan başka bir iş meydana gelmez. Kim bu ismi yirmi lokma ekmeğın üstüne yazıp yese, Cenab-ı Hak insanları her zaman onun istediğı hāle koyar.]

el-Laṭīfū

Hāķ Te'ālā lūṭfdan hāķa verür rızķı ve delķ
 Oħşar u yumşaklık eder dā'imā fī hāķķ-ı hāķ
 el-Laṭīfū söyle cāndan yüz 'aded ba'de şalāt
 Cümle hācātun olur maķbül ey şāhib-zekāt

[Yüce Allah, yarattığı şeylere lūtfundan rızık ve giyecek verir; onları tal-tif eder. Yarattığı varlıklar hakkında her zaman halīm hareket eder. Ey zekāt sahibi, namazdan sonra yüz kere candan "el-Latīf" ismini söyle, bütün ihtiyaçların maķbül olur.]

(23a) el-Hābīru

Hāzret-i Hāķ 'ālim-i bāṭın durur zāhir daķı
 Bāṭınun aħfāsına hem bilici ķādir daķı
 el-Hābīrū söyleyen çok hoş hālāş olur yaķın
 Şerr-i nefşinden yeter hayra hāfāsız bil mübīn

[Yüce Allah, her şeyin iç yüzünü de bilir, dış yüzünü de... İçin en gizli yönünü de bilir. Onun her şeye gücü yeter. Bil ki, el-Habīr adını çok söyleyen, şüpheşiz nefşinin şerrinden iyi bir şekilde kurtulur; hayra açıkça ulaşır.]

el-Hālimū

(23b) Taṅrı kim müsri' u olmaz intikāma hem hāfif
 Ol ğazabdan kim gelür andan müselsel ey hārif
 Kim bunu yaza yuva hoş mā' ilen andan sepe
 Her ne kim meżrū'ı var yaħşı bite hoş hoş bite

[Allah, intikam alma konusunda sürat verici değildir. Ey kaba saba adam, öfke yönünden hafif ol (çabucak kızma)! Çünkü öfkeden ardı ardına zincirleme (belālar meydana) gelir. Kim bunu yazar, iyi suyla imha eder ve serperse, her ne ekilmiş yeri varsa, orada iyi (mahsul) biter, güzel güzel biter...]

el-'Azîmü

- Haqq kim çok ulu zâtı var durur hâdsiz sıfât
 Ulu hâdî kim müselsel halka andandur hayât
 (24a) el-'Azîmü her kişi kim hâtırına geçüre
 Çok mu'azzez ola halka yahşî şerbet içüre

[Cenab-ı Hakk'ın çok büyük zâtı, sonsuz sıfatları vardır. O, yüce hidayet edicidir ki ardı ardına insanlara hayat Ondandır. "el-Azîmü" ismini her kim kalbinden geçirse, çok değerli, sevgili olur; halka güzel şerbet içirir.]

el-Ġafûru

- Hâzret-i Haq var Kerîm ü hem RaĦîm ü zü'l-hayât
 'Âlemüj oldur müdârı zât ilen külli's-şifât
 Ol kim içer yazusından ġam gider gelür ferah
 Ya marîza içürür ol hoş gelür gider merah

[Cenab-ı Hak, yüce, kerem, merhamet ve hayat sahibidir. Zâtı ve bütün sıfatlarıyla kâinatı idare eden Odur. Kim bu ismin yazısını suyla imha edip içerse, onun kederi gider, (kalbine) ferah gelir, içi açılır veya hastaya içirirse, o iyi gelir, çok aşırı sevinme (?) gider.]

- (24b) eş-Şekûru

- Haq Te'âlâ mu'ti var dâ'im cezâ'[y]ı şâkire
 Hem yine maĦmüddur ya ehl-i bâtın zâhire
 Her kim okısa bunu hoş mâ'-i 'azbe kırk bir
 Kıretü'l-'aynı bulur yahşî ġinâ hem emr-i bir

[Yüce Allah, şükredene devamlı mükâfatı verir. Yine batın ve zahir sahipleri tarafından övülmüş, hamd olunmuştur. Her kim bu ismi iyi, tatlı suya kırk bir kere okusa, hem güzel göz aydınlığı, hem de iyi iş bulur..]

el-'Aliyyü

- (25a) TaĦrı kim çok uca ve ulu durur min mertebe
 Ululuq ve ucaluq aña müselleme debdebe
 Bunı her kim yaza dâ'im okıya ya saklaya
 Kiçi iken ululuq özin aña hoş yaklaya (?)

[Allah, çok yüce ve dereceden yüksektir. Büyüklük, yücelik ve haşmet, Ona teslim edilmiştir. Her kim bu ismi yazsa, devamlı okusa veya muhafaza etse, küçükken büyüklük kendini ona güzelce yaklaştırır.]

el-Kebîru

Ḥaḫḫ kim var çok ulu min vaşl-ı aql-ı her-‘alîm
 Yetmez aña bu ḥavās-ı bü’l-füzûli bes le’îm
 (25b) el-Kebîrû gece gündüz söyleyen hoş ey ḥabîr
 Ulu olur beyle kim olmaz daḳı mişli kebîr

[Cenab-ı Hak, her âlimin aklının (kendisine) ulaşmasından çok yücedir. Ona bu faziletler babasının duyuları erişmez, bundan dolayı aşağı (kalır). Ey haberdar olan, “el-Kebîrû” ismini gece gündüz güzelce söyleyen kimse⁹, öyle büyük olur ki, onun benzeri gibi büyük olmaz...]

el-Ḥafîzu

Ḥazret-i Ḥaḫ saklıcıdur ‘âlemi zâtı-y-ilen¹⁰
 Ol kadar kim diler anı çok şifât ilen ‘alen
 Her kim okısa bunu ya saklayabile müdâm
 Ğayr-ı Ḥaḫ’dan gelmeye ḥavfı daḳı beyne’l-enâm

[Yüce Allah, zatı ile âlemi, kâinatı koruyucudur. O kadar (muhafaza edici) ki, onu(n devamını) çok sıfatlarla açıkça ister... Her kim bu ismi okusa veya devamlı saklayabilse, bütün mahlûklar, yaratılmış şeyler arasında onun Allah’tan başkasından korkusu da olmaz.]

el-Muḳîtü

(26a) Ḥâliḳ-ı aḳvât-ı eşbâḥ-ı cihân ervâḥ hem
 Yine müşil olları ervâḥa vü eşbâḥ hem
 Kim dilerse her seferden bir ḥazar ey zî-naẓar
 Bunu suya okı seb’a içür aña kim gider

[“el-Muḳîtü”, hem cihan vücutlarının yiyeceklerini yaratandır, hem de onları ruh ve bedenlere ulaştırır... Ey bakış, görüş sahibi kişi, kim her yolculuktan bir güven (ve memleketinde oturduğu eve erişmek) dilerse, bunu yedi kere suya oku ve gidici olana içir!]

⁹ 3. mısra, “Ey haberdar olan, el-Kebîrû ismini gece gündüz söyleyen kimse iyidir” şeklinde de nesre çevrilebilir.

¹⁰ Bu mısraın son kelimesi, yazmada “bilen” şeklindedir. Biz anılan kelimenin sehven böyle yazılmış olabileceği, “zâtıyla” manasında “zâtı-y-ilen” olması gerektiği fikrindeyiz.

el-Hasîbü

- (26b) Hâzret-i Hâk kâfi ve 'âlim dürür sırda 'ayân
 Evvel oldur gayrı yok âhîr hisâb eden revân
 el-Hasîbü dese her kim gece gündüz gam gider
 Havf gelmez hiç taraftan şâdilik eyler gezer

[Yüce Allah, gizli ve açıkta yeter ve her şeyi bilicidir. Ey sonu düşünen gidici (ruh sahibi), Evvel O'dur, başkası yoktur; yok olmaya mahkûmdur. Her kim gece, gündüz "el-Hasîbü" dese, onun kederi gider; hiçbir taraftan ona korku gelmez, kendisi ferah ve memnuniyetle gezer...]

el-Celîlü

- Hâk Te'âlâ var ulu vü hem münezzeh 'aybdan
 Az 'amele çok vèrici hem habîr ol gaybdan
 (27a) Kim yazarsa bunu misk ü za'ferân ilen revân
 Ekl edüp bula vaqâr ilen 'izamni her zamân

[Yüce Allah hem büyük, hem de kusurdan münezzehdir. O, az amele çok (mükâfat) vericidir, hem de gayptan haberdardır. Kim bu ismi misk ve safranla yazarsa, sonra giderip yerse, o her zaman ağırbaşlılık ve büyüklük elde eder.]

el-Kerîmü

- Tarıdır kim cüdi var qable's-su'al ey zî-kemâl
 Her haqadan geçmegi vèrmek şavâbi lâ-yezâl
 Her kim okır nevm vaqti bunu dâ'im bir melek
 Yüz du'â eyler anuq-çün gece gündüz fi'l-felek

[Ey olgunluk sahibi, dilemeden önce cömertlik eden, Allah'tır. O, her hatayı, günahı affedebilir, bitimsiz doğruyu verir. Her kim uyku zamanı bunu okursa, bir melek devamlı gökte gece-gündüz onun için yüz dua eder.]

- (27b) er-Raķîbü

- Hâzret-i Hâk var mülâhız iki 'âlemni yaķın
 Andan olmaz yerde gökde zerrece gâ'ib hemîn
 Her kim okır yedi merret ibn ü mâle hem nisâ'
 Hâşm u 'âfetden emîndür havfı yok var hoş recâ'

[Yüce Allah, şüphesiz ki, iki âlemi de görür. Yerde, gökte zerre kadar bir şey Ondan gizlenemez. Her kim bu ismi yedi kere kadınları, oğlu ve malı için okursa, düşman ve musibetten o emin olur; kendisinin korkusu olmaz; iyi ümidi bulunur.]

el-Mücîbü

- (28a) Hâk Te'âlâ mu'fidür şeksiz cevâbı hem hıfâb
Dâ'î si şâlih ola ya t'âlih ol min küll-i bâb
Her kişi kim okıya ya saklasa bunu müdâm
Taırınuñ hıfzında ola dâ'imâ beyne'l-enâm

[Yüce Allah, her kapıdan kendisine dua eden kimse ister salih (iyi), ister kötü olsun, şüphesiz ona cevabı verir, hem de (fiilî olarak veya rüya, ilham gibi yollarla) hitapta bulunur. Her kim bu ismi devamlı okusa veya muhafaza etse, bütün yaratılmışlar arasında Allah'ın koruması altında olur.]

el-Vâsi'u

- Hâk kim çok rızkı 'abde geng éder var hoş muhît
Birliğinden iki 'âlem kim mürekkebdür basît
(28b) Ger ganî okısa bunu ya fakîr-i rüzigâr
Kâni' ola her ne kim vèrdi aña Perverdigâr

[Allah, çok rızkı kuluna genişletir; güzelce ihata edicidir. Birliğinden, birleşik olan iki âlem basittir. Eğer bu ismi zengin veya zamanın fakiri okusa, Allah her ne verdiyse, ona kanaat edici olur.]

el-Hâkîmü

- Taırı kim var işi muhkem kavli gerçek hoş müdâm
Hem ezelden tâ ebed 'ilmi kamuya var tamâm
Her kim eşi berk ise bunu okısa Hâk revân
Yumşak eyler rahmet ilen hem mu'indür câvidân

[Allah'ın işi sağlam, sözü daima gerçek ve güzeldir. O, ezelden ta ebede kadar her şeyi bilir. Her kimin eşi sertse, bu ismi okusa, Allah rahmetiyle onu yumuşak huylu kılar; ayrıca kendisine ebedî olarak yardım edicidir.]

- (29a) el-Vedüdü

- Hâzret-i Hâk var muhibb-i hayr ve râzî şerre yok
İki 'âlemde muhibbi olmayan bir zerre yok

Her kim okısa bunu bir elf merre fi't-ṭa'âm
Ḥasmuna vërse olur yahşî muḥibb beyne'l-enâm

[Cenab-ı Hak, hayrı sever, iyilikten razı olur; fakat Onun şerre rızası yoktur. İki âlemde de onu sevmeyen bir zerre bile yoktur. Her kim bu ismi yemeğe bin kere okusa ve onu düşmanına verse (yedirse, o hasım), halk arasında iyi dost olur.]

el-Mecîdü

(29b) Ḥaḫ Te'âlâ var 'Azîm ü çok faḫîrûḫ melce'i
Hem ğaniyy ve hem kebîr ü hem şaĝîrûḫ mence'i
Her kim okısa bunu doḫsan yene hoş bir 'aded
'İzz ü devlet bula ikbâl ü sa'âdet min Şamed

[Yüce Allah, azamet sahibi, ulu ve çok fakirin sığınağıdır. Hem zengin, hem büyük, hem de küçüğün kurtarıcısıdır. Her kim bu ismi doksan bir kere güzelce okusa, hiç bir şeye ve hiç kimseye muhtaç olmayan Cenab-ı Hak'tan itibar, devlet, ikbâl ve saadet elde eder.]

el-Bâ'îşü

Ḥaḫḫ kim hoş muḫyi-i mevtâ yaḫîndür ḫayr u şer
Andan olmuş küll-i şey var mürsil-i Ḥayrû'l-beşer
(30a) Her kim okısa bunu yüz bir 'aded fî vaḫt-i nevm
El ḫoyup şadrına ḫalbi nûr bula küll-i yevm

[Allah, ölüleri güzelce diriltir. Şüphesiz ki iyilik ve kötülük, her şey ondan olmuştur; insanların en hayırlısı olan Hz. Peygamber'i gönderendir. Her kim bu ismi uyku vaktinde elini göğsüne koyup yüz bir kere okusa, her gün kalbi nur bulur, aydınlanır.]

eş-Şehîdü

Taḫrî kim hoş ḫâzır-ı zâhir dürür bâḫın 'Alîm
Ḥalkına şâhid ḫuşûşan yevm-i ḫaşre yâ selîm
Kim bu ismi gece gündüz okısa bulur ḫuzûr
Ḥaḫḫa danuḫlık vërür bâḫıldan eyler çok nûfûr

[Allah'ın varlığı, isim ve sıfatları, yarattığı şeyler üzerinde) güzelce görünür; O hâzırdır. Her şeyin ve herkesin iç yüzünü de bilicidir. Ey selim yaratılışlı kimse, yarattığı şeyleri, insanları, mahşer gününü görür. Kim bu

ismi gece gündüz okusa, huzur bulur; doğruya, gerçeğe şahitlik eder; batıl, asılsız ve boş şeylerden ürküp kaçır.]

(30b) el-Ḥaḫḫu

Ḥazret-i Ḥaḫ ṣābit ü ḫaḫdur yaḫīn ṣeksiz müdām
Var muḫīḫḫ ve muḫzir-i ḫaḫ bâtılu yok ve's-selām
Kim yaza bunu murabba' ruḫ'aya nāḫıḫ ola
Sırr iken yarum gece mefḫūdını elbet bula

[Cenab-ı Hak, şüphesiz devamlı sabit ve haktır. Hakkı verici ve doğruyu, gerçeği ortaya çıkarıcıdır; kısacası Onun bâtılu yoktur. Kim bu ismi, dörtgen şeklindeki kâğıt veya deri parçasına gece yarısı gizlice yazsa ve söylese, kaybetmiş olduğu şeyi elbet bulur...]

el-Vekīlü

(31a) Ḥaḫḫ kim var ḫoş raḫīb ü kā'im-i emr-i 'ibād
Hem ḫafīzu küll-i şey'in 'āleme yaḫşı cevād
Her kim oḫısa dün ü gün bunu bil Ḥaḫḫ-ı bezül
Saklasa küll-i belādan sözünü¹¹ kıla ḫabül

[Cenab-ı Hak, daima güzelce görüp gözetici ve kullarının işlerini ayakta tutucudur. Ayrıca, her şeyi koruyucu, herkese çok ihsan edici, cömerttir. Her kim bu ismi gece, gündüz okusa, bil ki, esirgemenen bol bol veren Allah, onu bütün belâlardan korur; kendisinin sözünü (duasını) kabul eder.]

el-Ḥaviyyü

Taḫrı kim var ḫudreti çok 'aczi yok hergiz ḫuşūr
Bulmaz ol muḫkem ḫafāda min bürüzin ve'z-zuhūr
(31b) Her kim oḫısa bunu bing bir 'acīnünj üstine
Ḥuşlara vère ite düşmen gele ḫoş dostına

[Allah'ın kudreti çok, aczi, güçsüzlüğü yoktur. O sağlam gizlilikte, belirme ve ortaya çıkmadan asla kusur bulmaz. Her kim bu ismi bir hamurun üstüne bin kere okusa, kuşlara, köpeğe verse, iyi dostuna düşman gibi gelir...]

¹¹ Bu kelime "süzünü" şeklinde de okunabilir. O takdirde "süzünü kıla kabül" ibaresi, "Allah onun yanmasını (ızdırapla ettiği duayı) kabul eder" şeklinde günümüz Türkçesine çevrilebilir.

el-Metînü

Ḥaḫ Te'ālā var şedîdün fi'l-ḳuvā dā'im ḳavî
 Muḫkem ü mütḳan ḳamu emre yene ḳā'im ḳavî
 Kim bunu yaza gülâb mişg ve ḳand ilen revân
 Sütü az olan içe çok bula elbet fi'z-zamân

[Yüce Allah, şiddetli kuvvetler sahibidir; her zaman kudretlidir. Bütün işler hususunda sağlam ve dayanıklı, yine kaim ve kuvvetlidir. Kim bu ismi yazsa, onu gül suyu, misk ve şekerle giderse, sütü az olan (kadın) içse, elbet zaman içinde çok bulur.]

(32a) el-Veliyyü

Ḥazret-i Ḥaḫ var muḫibb ü nâşır u yâr ey 'alîm
 Bir Mu'în bil iki 'âlemde yaḳîn anı Ḥalîm
 Her kimün kim ḥâtun¹² var yok muḥabbet ortada
 'Înde şoḥbet oḳıya bulur meveddet ortada

[Ey çok bilen kişi, Cenab-ı Hak (iman, ibadet ve iyilik eden kullarını) seven, onlara yardım edici ve dosttur. Sen Onu her iki dünyada da yardım edici ve hilm sahibi bil! Kimin karısı var, onunla arasında sevgi yoksa, görüşüp konuşma esnasında bu ismi okusun; eşiyle arasında sevgi ve dostluk elde eder.]

el-Ḥamîdü

(32b) Ḥaḫḳ kim var lâik-ı ḥamd ve şenā maḫmūd hem
 Taḫrı vâcib cân ve gönle bil yaḳîn maḳşūd hem
 Kim bunu yaza kılup ḫal ḫoş içe hergiz dili
 Gelmeye ḳubḫa ḫasen dese ola yaḫşı velî

[Allah, hem hamd ü senaya lâıyk, hem de övülmüştür. O(nun varlığı aklen) mecburi, hem de şüphesiz ki can ve gönlün isteğidir. Kim bu ismi yazsa ve (suyula) çözüp içse, onun dili asla çirkin şeyler söylemez; güzel söyler; böylece o kimse iyi "veli" (dost) olur.]

¹² Bu kelime, asıl metinde "havâtunı" şeklindedir. Kullanılan aruz kalıbı gereği bu ismi "hâtunı" biçiminde düzelttik.

el-Muḥşî

Taḥrî kim hoş ‘âlim-i ma’lûm ve a’dâdı dürür
 Hem muḥîṭ ol fi’l-iḥâṭa kim bi-lâ iḥşâ bilür
 (33a) Kim bunu her cum’a günü elf merre okısa
 Hâḡ ḥisâbından geçe gerçi ‘ikâbı çokısa

[Allah, bilinmiş olanı ve sayıları iyi bilendir. Ayrıca, içine alma konusunda kuşatıcıdır; saymadan bilir. Her kim bu ismi her cuma günü bin kere okusa, cezası çok olsa da Allah onun hesabından geçer (günahlarını bağışlar).]

el-Mübdi’ü

Hâḡḡ kim var Ḥâlik-ı evvel yaḡîn âhir daḡı
 Bâṭınında ḡayretünden çok durur zâhir daḡı
 Vâz’-ı ḡamle on sekiz merre bu okı ür naṭaḡ
 Ḳoy ṣehâdet barmaḡıḡ baṭna gelür âsân uṣaḡ

[Allah, şüphesiz ki önce(olan veya gelen şey)leri de sonra(gelen veya olan)ları da yaratandır. İçimde ve dış âlemde görünen şeyler, benim şaştığımdan daha çoktur. (Dış âlemde görünen şeyler, benim içimde hayret ettiğimden daha çoktur). Hamile kadının (kolayca) doğurması için on sekiz kere bu ismi oku, üfle. Kadının karnına şehadet parmağını koy; çocuk kolayca (dünyaya) gelir.]

(33b) Mu’îdü

Hâzret-i Hâḡ dem-be-dem eyler i’âde fânını
 Ḳubḡı yoḡ kim hoş bilür ifnâ vü ibḡâ ṣânını
 Ğâ’ibi gelmek dilersen yâ Mu’îdü söylegil
 Çün ‘adedde yetmiş ola hoş gelür ol yaḡşı bil

[Cenab-ı Hak, yok ettiği şeyleri zaman zaman iade eder (varlık âlemine geri getirir)¹³. Onun (yaratmalarında) kusuru yoktur; O, mahvetme ve devamlı kılma hâlini iyi bilir. Kaybolan bir şey veya kimsenin geri gelmesini istersen, “yâ Mu’îd” (ey iade eden!) de! Bu söyleyiş, yetmişe ulaştığında, iyi bil ki, o kayıp güzelce gelir.]

¹³ Şair, ilk musrada, eskilerin deyişiyle bu “kevn ü fesâd” (oluş ve bozuluş) âleminde gece ve gündüzün, mevsimlerin birbiri ardınca gelmesi gibi değişiklikleri kast etmektedir.

el-Muhyî

- (34a) Hâk Te'âlâ dârici mevtâyıdır hoş fi'z-zamân
 Hergiz ölmez kim diridür gece gündüz câvidân
 Her kim oğusa bunu diri ola ölü işi
 Olmaya bil Tanrıdan anuñ gibi hâ'if kişi

[Yüce Allah, ölüleri zaman içinde güzelce toplayıp dirilticidir; asla ölmez; gece gündüz sürekli hayat sahibidir. Her kim bu ismi okusa, onun ölü işi canlanır. Ayrıca bil ki, Allah'tan onun gibi korkan kimse bulunmaz.]

el-Mümîtü

- Tanrı kim hoş öldürür halk-ı cihânı dem-be-dem
 Kâbız u Kahhâr u Settâr u Hakemdür zî-hikem
 (34b) el-Mümîtü söyleyene el koyup 'inde'l-menâm
 Şadrına Hâk kubh-ı nefsin yahşî eyler ve's-selâm

[Allah, dünya halkını zaman zaman güzelce öldürür; Kâbız (kabz edici), Kahhâr (çok kahr edici), Settâr (günahları çok örtüp bağışlayıcı) ve hikmetler sahibidir. Cenab-ı Hak, uyku sırasında elini göğsüne koyup "el-Mümîtü" ismini söyleyene, nefsinin çirkinliğini güzelleştirir (kötülüklerini iyiliğe çevirir). İşte o kadar.]

el-Hayyü

- Hâk kim var zî-hayât ü bâki bil hem zü'l-celâl
 Yoğ fenâsı cüz' olmaz 'âlim-i küll lâ-yezâl
 Her kim oğusa bunu seb'in 'aded bir seb'a yevm
 Hasteye şakluk bula fi'l-hâl yahşî beyn-i kavm

[Bil ki, Cenab-ı Hak, hayat sahibi, sürekli kalıcı (ebedî) ve yücedir. Onun mahvolması yoktur. Bütün her şeyi bilen, zevâl bulmaz (Yaratıcı) parça olmaz. Her kim bu ismi hastaya yedi gün yetmiş kere okusa, o hemen sağlık bulur; halkı arasında iyi olur.]

- (35a) el-Çayyümu

Hâzret-i Hâk dâ'im ü kâ'im dürür nefesine hân
 Var kıyâm-ı küll-i şey' zâtına yahşî câvidân
 Oğyanlar fi's-seher bunu müselsel min kulüb
 Bulsalar nuşret gide şirret gele yahşî vü hûb

[Yüce Allah, devamlı ve bakidir; Onun varlığı kendindedir. Aman (iyice bil ki), her şeyin güzelce ayakta durması ve devam etmesi, Onun zatıyladır. Bu ismi seher vaktinde birbirine bağlı olarak kalplerinden okuyanlar, yardım ve başarı elde eder; (böylece) kötülük gider, güzel ve iyi gelir.]

el-Vâcidü

(35b) Hâk Te'âlâ hoş ğanî var olmaz andan neste fevt
 'Âlim-i 'âlem dürür yoĝ hiç aña bir derd ü mevt
 Söyleyen bil muttaşıl el-Vâcidü her loĝmaya
 Nür olur var ni'meti hem tüş olmaz naĝmeye

[Yüce Allah, iyi, hiç bir şeye muhtaç olmayandır; ondan hiç bir şey kaçmaz. Âlemi, bütün herkesi ve kâinatı bilendir. Ona hiç bir dert ve ölüm yoktur. Bil ki, her lokmaya devamlı "el-Vâcid" ismini söyleyenin hem nimeti nur olur, hem de o kimse çirkin şeye rast gelmez.]

el-Mâcidü

Tarı kim var hoş ulu vü uca hem yahşı Kerîm
 Fî'l-ĥaĝîka andan özge yoĝ saĝî hergiz selîm
 (36a) Her kim oĝısa bunu ĥalvette dâ'im ĥalveti
 Nür-ı Hâĝ'dan dopdolu ola bula çoĝ selveti

[Allah, güzel, ulu, yüce ve iyi kerem sahibidir. Ey selim (yaratılışlı kişi), aslında ondan başka cömert yoktur. Her kim bu ismi yalnız başına okusa, o yalnızlık köşesi, daima Hakk'ın nuruyla dopdolu olur; o kişi çok gönül huzuru bulur.]

el-[Vâhidü]¹⁴

Hâzret-i Hâĝ bir dürür 'âlemde iki bolmaz ol
 Vaĥdeti var keşreti yoĝ hem tecezzî olmaz ol
 Her kim oĝısa bunu şubĥ u mesâ bing bir 'aded
 Yalĝuz iken ĝorĝusu gide gele Hâĝdan meded

[Yüce Allah, birdir; O, âlemde iki olmaz. Onun birliği var, çokluğu yoktur; ayrıca parçalara ayrılıp bölünmesi mümkün değildir. Her kim bu ismi

¹⁴ Metinde bu isim yanlışlıkla "el-Ehadü" şeklinde yazılmıştır. Biz, *Tirmizî* rivayetine göre bu ismi "el-Vâhidü" biçiminde düzelttik.

sabah ve akşam yalnızken bin kere okusa, korkusu gider; Cenab-ı Hak'tan ona yardım gelir.]

(36b) es-Şamedü

Hağ Te'âlâ halk-ı 'âlem melce'idür fi'l-yağîn
İhtiyâcı yok kamu muhtâcı var yahşı mübîn
Gece gündüz her kim okısa bunu yüz bir 'aded
Secdesinde ihtiyâcı kalmaya bula meded

[Şüphesiz ki, yüce Allah, âlem halkının sığınağıdır. Onun (hiçbir şeye ve kimseye) ihtiyacı yok; iyice belli ki herkes ve her şey Ona muhtaçtır. Her kim bu ismi gece, gündüz secdedeyken yüz bir kere okusa, ihtiyacı kalmaz; yardım elde eder.]

el-Ğâdirü

(37a) Hağğ kim var kudreti hem nuşreti dâ'im yeter
'Âlem ehline müselsel hayr u şerri hem deger
Ger dilersen ğâlib olmak düşmene vaqt-i vuzû'
Okı bunu kim muhibb kılsan revân anı nigû

[Allah, kudret sahibidir; Onun yardımı da her zaman yeter (ulaşır; kâfi gelir). Dünyadakilere iyiliği ve kötülüğü birbirine bağlı olarak devamlı dokunur. Eğer düşmana galip olmak istersen, abdest zamanı bu ismi oku; o hasmı hemen kendine iyi bir dost edebilirsin.]

el-Muğtedirü

Tarı kim var hoş qadır ü nâşır u yahşı mu'in
Kudretinde çok mekân ü nuşretinde her mekîn
(37b) Her kim okusa bunu cehli gide 'ilmi gele
Ğaflet ü 'ucbı yok ola 'aklı vü hilmi gele

[Allah, ne güzel kudret sahibidir ve ne iyi yardım edici!.. Çok¹⁵ yer, Onun kudreti ve her oturan, Onun yardımı altındadır. Her kim bunu okusa, onun bilgisizliği gider, (yerine) bilgisi gelir. Gafleti ve kendini beğenmişliği yok olur; akli ve hilmi (huy yumuşaklığı) gelir.]

¹⁵ Burada "çok" yerine "her" kelimesinin kullanılması uygun olurdu. Zira İslâm dini, her yerin İlâhî kudret altında olduğuna inanmayı gerektirir.

el-Muqaddimü

Ḥaḫ Te'ālā küll-i şey'in ḳadrine bir mertebe
 Vêrür ol taḳdîmi ḳılır kim budur hoş debdebe
 Gece gündüz her kim oḳısa bunı ola müdām
 Ḥaḫ emānında muḳaddem tüşine beyne'l-enām

[Yüce Allah, her şeyin değerine bir derece verir. Takdimi, öne almayı ve ileri geçirmeyi o kılar; güzel haşmet budur. Her kim gece gündüz bu ismi okusa, o devamlı Allah'ın emniyetinde olur; halk arasında (Onun lütfuyla) öne geçirilen kimse olur.]

(38a) el-Muahḫiru

Ḥaḫḳ kim eyler revān te'hîr-i a'māl-i ḳabîḥ
 Ola kim yaḫşı muḳaddem gēce bolsa sır şarîḥ
 Her kim oḳısa bunı bil gece gündüz yüz 'aded
 Ḥaḫ'dan özge her ne var te'hîr edse fi'l-cüded

[Allah, çirkin amelleri(n cezasını vermeyi) tehir eder; sonraya bırakır. İyi işler (o kötülüklerin) önüne geçse, belki evvelki fena işleri giderir. Bil ki, her kim bu ismi gece gündüz yüz kere okusa, Allah'tan başka her ne varsa, onları yollarda tehir eder.]

el-Evvelü

(38b) Ḥazret-i Ḥaḫ kim vücūdı mübtedîdür min 'adem
 Müntehî hem ol vücūdı fi'l-'adem bil dem-be-dem
 Ḳırḳ cum'a her kim oḳısa bunı her merre elf
 Ḥaḫ vère cümle murādın ḳamısından yaḫşı ḫalf

[Bil ki, yüce Allah, hem varlığı yokluktan (ortaya çıkarıp) başlatan, hem de ona zaman zaman yokluk içinde son verendir. Her kim bu ismi kırk Cuma günü bin kere okusa, Allah onun bütün isteklerini verir. O dileklerin hepsinden daha iyi olanı, güzel çocuktur.]

el-Āḫiru

Taḫrı kim var müntehî her dem vücūdı bi'l-'adem
 Mübtedî hem ol vücūdı min 'adem gör dem-be-dem
 (39a) Her kim oḳısa bunı bil gece gündüz dem-be-dem
 Ḥatm-i emri ḫayr ola şer gide gele ni'am

[Allah, hem her zaman varlığı yoklukla sona erdiren, hem de o varlığı vakit vakit yokluktan (çıkarp) başlatandır. Her kim bu ismi gece gündüz zaman zaman okusa, işinin sonu hayır olur; şer gider, nimetler gelir.]

ez-Zâhiru

Hağ Te'âlâ kim¹⁶ zâhir olmuşdur vücudı bize hoş
 Âyet-i arz u semâsından revânı size hoş
 Kim bu ismi okısa hamse mi'e her şubh u şâm
 Nür-ı 'aynı¹⁷ bâtını zâhir gibi görse müdâm

[Yüce Allah'ın varlığı bize güzelce görünmüştür. Yer ve gök ayetinden (kudretinin bu iki alâmetinden) size kendi hayatını bildirmesi, ne güzel! Kim bu ismi her sabah akşam beş yüz kere okusa, onun gözünün ışığı, gizli olan şeyleri, işlerin iç yüzünü devamlı görünen gibi görür...]

(39b) el-Bâtinu

Hağğ kim var muhtecib zâtı hemîşe fehmden
 Mın hicâb-ı Kibriyâ bil küll-i 'akl ü vehmden
 Kim bu ismi otuz üç merre okısa şubh u şâm
 Tağrı anı şâhib-i sır eylese şeksiz müdâm

[Bil ki, Allah'ın zatı, ululuk perdesinden dolayı daima anlayıştan, bütün akıl ve vehimden gizlenmiş, örtülüdür. Kim bu ismi sabah- akşam otuz üç kere okusa, şüphesiz Allah onu devamlı sır sahibi eder.]

el-Vâlî

(40a) Hağret-i Hağğ hâkim ü şâh ü muhibdür çok qarîb
 Cümle emre hem kefil ol bil revânı yâ necîb
 Kim bu ismi okısa dâ'im 'adüvvi dost ola
 Hağğ'dan özge bilmeye ol hâkimi hoş yol bula

[Yüce Allah, hâkim, sultan, dost ve çok yakındır. Ey temiz soylu, Onun bütün işlere kefil olduğunu bil! Kim devamlı bu ismi okusa, onun düşmanı dost olur; o, Allah'tan başka hâkim bilmez; iyi bir yol bulur...]

¹⁶ Bu "kim" kelimesi, vezni aksatıyor; giderildiğinde mısrada fazla hece kalmamış olur.

¹⁷ Bu kelime, yazmada "yâ" (y) harfiyle değil, kesre (esre) ile, yani tamlama teşkil edecek şekilde yazılmıştır. Biz yanlış olduğunu düşünerek bunu "aynı" biçiminde yazmayı terch ettik.

el-Müte'ālī

Tarı kim var müşlün 'abdi hemîşe fi'l-'ulā
 Sifl-i noşşāndan cemī'i bil revān bu mācerā
 (40b) Kim bu ismi oķısa bulsa 'ulā yahşı mekān
 Hem vilādet vaktine uşak gele sālīm revān

[Allah, kulu daima ululuk, yükseklik içinde (çeşitli derecelere) erişti-ricidir. Bu geçen şeyin bütün eksiklik ve kusur yoksulluğundan uzak oldu-ğunu bil! Kim bu ismi okusa, ululuk ve güzel yer bulur. Ayrıca doğum zama-nında (okunduğunda) çocuk sağ-salim dünyaya gelir.]

el-Berrü

Hāzret-i Hāķ muhşin ü yahşı vü birdir var müdām
 İki 'ālemnüñ qararı vü sebātı ve's-selām
 Kim bu ismi oķısa hāmse mie leyl ü nehār
 Hāķ Te'ālā saklasa anı uşakı fi'l-ķarār

[Yüce Allah, daima ihsan edici, güzel ve lütüfkârdır. İki âlemin karar ve sebatı Onunladır, işte o kadar... Kim bu ismi gece gündüz beş yüz kere okusa, yüce Allah onu ve çocuğunu ölçülülük içinde muhafaza eder.]

(41a) et-Tevvābü

Hāķ Te'ālā her 'aṭānuñ mu'ṭisidür hem ķabül
 Édüci var tevbe[y]i hem vèrüci hūceye ķul
 Kim bu ismi oķısa üç yüz yine altmış müdām
 Eyleye Hāķ rahmet-i tā'ib aña vère merām

[Yüce Allah, her iyiliği veren, ayrıca tevbeleri kabul eden ve efendiye köle verendir. Kim bu ismi üç yüz altmış kere okusa, Allah, devamlı tevbe edene rahmet eder; ona istediğini verir.]

el-Müntakimü

(41b) Hāķķ kim var 'āşiye zahmet vèrür ya'nī 'azāb
 Kīnelinden kīnesini hem çeker ol zü'l-'iķāb
 Kim bu ismi oķısa üç cum'a bing merre revān
 Dost ola ķalb ü cāndan düşmeni hem mihrbān

[Allah, emrine isyan eden, günah işleyen kimseye zahmet, yani ceza ve-rir. O şiddetli azap sahibi, düşmanından intikamını zorla alır... Kim bu ismi üç cuma bin kere okusa, onun düşmanı can ü gönülden dost ve muhabbetli olur.]

el-'Afüvvü

Ḥazret-i Ḥaḡ mâhidür küll-i ḡaḡâyı min le'îm
Râḡim ü Raḡmân ü Ḥannân var müselsel hem Raḡîm

- (42a) Kim bu ismi gece gündüz okısa yâ mihrbân
Ḥaḡ demüden geçüre anı vère cennet revân

[Yüce Allah, bütün hataları alçak kimseden mahvedip gider(ebil)ir. O merhametli, Raḡmân, çok acıyan ve buna bağılı olarak Raḡîmdir. Ey şefkatli, muhabbetli (kişi), kim bu ismi gece gündüz okusa, Allah onu cehennemden geçirir, ona cennet verir.]

er-Ra'ûfu

Taḡrı kim hoş raḡmeti vâfir eder her dem revân
Bende-i 'aşîye dâ'im yaḡşı bil ey mihrbân
Kim bu ismi seb'a merre okısa eyler ḡalâş
Bil yaḡîn mazlûmı zâlimden aḡa olur menâş

[Ey şefkatli, muhabbetli kimse, iyi bil ki, Allah, günahkâr kuluna güzel rahmetini her zaman çoğaltır. Kim bu ismi yedi kere okusa, bil ki, mazlumu zalimden kurtarır; ona kaçıp sığınılacak yer olur.]

(42b)

Mâlikü'l-mülki Zü'l-celâli ve'l-ikrâmi¹⁸
Ḥazret-i Ḥaḡ şâhib-i şâhîdürür şehlük vèrür
Zü'l-'izâm hem zü's-seḡâdur varana ḡarşu gelür
Kim bu ismi gece gündüz okısa bilgil yaḡîn
Ger faḡîr ise ḡanî olur gümânsız ey emîn

[Yüce Allah, hükümrânlık sahibidir, (istediğine) sultanlık verir. Büyüklük ve cömertlik sahibidir; kendisine gideni (iyi) ḡarşılar. Ey güvenilir kişi, kim bu ismi gece gündüz okusa, sağlam olarak bil ki, eğer fakirse, şüphesiz zengin olur.]

el-Muḡşıḡu

- (43a) Ḥaḡ Te'âlâ iki 'âlemde yaḡîn 'âdildürür
Mâḡi hem zûlm-i zâlûmi kim yaman ḡâfildürür

¹⁸ "Mâlike'l-mülki" ve "Zü'l-celâli ve'l-ikrâmi", *Tirmizî* listesinde iki ayrı isim olarak kayıtlıdır. Hatiboḡlu bu adları, tek bir isim gibi tercüme ve şerh etmiştir.

Kim bu ismi okısa dā'im revān olsa ḥalāş
Mekr-i şeytāndan yine 'ādil ola beyne'l-ḥavāş

[Şüphesiz ki, yüce Allah, iki âlemde de âdildir. Ayrıca, fena hâlde gafil olan çok zalimin zulmünü mahveder. Kim bu ismi devamlı okusa, şeytanın hilesinden kurtulur ve yine ileri gelen kişiler arasında âdil olur.]

el-Cāmî'u

Ḥaḫḫ kim var bir müellif beyne eştāt-ı cihān
Hem mürekkib zıddı bil hem cāmî'-i envā' hān
(43b) Kim bu ismi on 'aded vaḫt-i duḫā ḳārī ola
Göge bakıp ḳavmine ḫoş vāşıl ü yārī ola

[Allah, dünya takım ve gruplarının arasını bulup uyuşturandır. Ayrıca, bil ki, O, zıtları terkib eden ve çeşitleri bir araya getirendir. Kim bu ismi kuşluk vaktinde göge bakıp on kere okusa, kavmine güzelce ulaşır ve dost olur.]

el-Ġaniyyü

Tarı kim var zātı müstaġnī yaḳīn mişl-i şifāt
Ya'ni zıddı yok hem oldur bir Şamed fi'l-kā'ināt
Kim bu ismi okısa mess eyleye a'zāsını
Gide renci sālīm ola göre Ḥaḫ i'ḫāsını

[Şüphesiz ki, Allah'ın zâtı, sıfatları gibi müstaġnidir. (O, hiç bir şeye ve kimseye muhtaç değildir), yani onun zıddı yoktur. Ayrıca, O, kâinatta bir Samed'dir. (Her şeyin kendisine muhtaç olduğu, hiç bir şeye muhtaç olmayan İlâhtır). Kim bu ismi uzuvlarına dokunarak okusa, ağrısı, sıkıntısı gider; sağlıklı olur; Allah'ın lûtfunu görür.]

(44a) el-Muġnī

Ḥaḫ Te'ālā Mu'ḫidür vērür ḳamu şey'e revān
Her ne kim var iḫtiyācı yaḫşı görsen cāvidān
Kim bu ismi okısa on cum'a küll-i cum'a on
Bing 'aded olsa ġanī elbet faḳīri dün ü gün

[Yüce Allah lutf edicidir; iyice baksan, (isterse) Onun her şeye ne ihtiyacı varsa, hemen verdiğini daima görürsün. Kim bu ismi on cuma boyunca gece gündüz, her birinde on kere okusa, bin adet olduğunda fakirliği (sona erer), zengin olur.]

el-Mānī'u

(44b) Ḥazret-i Ḥaḫ dāfi'-i zālīm dūrür rāfi' revān
'Ādili ḫoş bī-tekellüf muttaşıl fī küll-i ān

Kim bu ismi okısa men' eyleye zılmı yakîn
Hem husûmet def' ola yahşî beyne'l-hâşimîn

[Yüce Allah, zalimin zulmünü giderici, âdil olanı ise hiç zorluğa katlanmadan devamlı, her anda yükselticidir. Kim bu ismi okusa, şüphesiz zulmü engeller. Ayrıca düşmanlar arasındaki husumet de güzelce ortadan kaldırılır.]

ed-Dârru

Hakk kim hoş Mu'tidür husrân u darrı âdeme
Ol ecelden hem 'amelden rızkı ehl-i 'âleme
(45a) Kim bu ismi okısa bulsa şübût ilen qarâr
Anda kim var gele nef'i dar gide leyl ü nehâr

[Cenab-ı Hakk, (hikmeti gerektirirse), insana zarar ve ziyânı güzelce verir. Çünkü âlemin ehline, dünyada ve bütün kâinatta olanlara eceli, amellerine göre rızkı veren Odur. Kim bu ismi yarar ve zararının olduğu yerde durarak okusa, onun faydası gelir, zararı gider.]

en-Nâfi'u

Tarı kim hoş mu'tidür sūdî ziyân vermez bize
Var u yokdan lûtf u kahr u hayr u şerden hem size
Kim bu ismi okısa dâ'im seferde ya hażar
Menfa'at bula keşîr ü îmün ola min haţar

[Allah, faydayı güzelce verendir. (Dileriz ve umarız ki,) bize ve size varlık ve yokluk, lûtf ve kahr, hayır ve şerden zararlı olanları vermez. Kim bu ismi yolculukta veya bir yerde ikamet edici olduğu sırada devamlı okusa, çok fayda elde eder, tehlikeden güvende olur.]

(45b) en-Nûru

Hâzret-i Hakk zâhir oldı zât ilen muzhîr yakîn
Muttaşıl küll-i şifâtı gece gündüz ân ü ĩn
Kim bu ismi okısa elli 'aded leyl ü nehâr
Gönli aydın ola göre nûrlar bî-ihtiyâr

[Yüce Allah zahirdir, şüphesiz ki zatı(nun varlığını) bütün sıfatlarıyla gece gündüz devamlı göstermekte, açığa çıkarmaktadır. Kim bu ismi gece gündüz elli kere okusa, onun gönlü aydın olur; kendisi gayr-ı ihtiyarî nurlar görür.]

el-Hādī

- (46a) Hāḫ Te'ālā görsedür dā'im şırāt-ı müstaḫīm
 Ya'ni cennet 'abdine kim ola yaḫşı ya le'im
 Kim bu ismi oḫısa göge bakup eli açuḫ
 Vechine mess eylese bir 'ārif ola yaḫşı çuḫ

[Yüce Allah, ister iyi, isterse alçak olsun, kuluna devamlı doğru yolu, yani cenneti gösterir, ona iletir. Kim bu ismi göge bakarak eli açık okusa, sonra ellerini yüzüne sürse, çok iyi bir ârif olur.]

el-Bedī'u

- Hāḫḫ kim hoş zāhir edmiş yeriğiden eşyā'[y]ı gör
 Māda yoḫ müddet daḫı in'ām ile i'tā'[y]ı gör
 (46b) Kim bu ismi oḫısa bing merre sırda ya 'ayān
 Ğam gide şādлуḫ gele işler bite cüst ü revān

[Gör ki, Cenab-ı Hak her şeyi yeniden, örneksiz olarak suda zamansız (birden bire) ortaya çıkarmış. Artık nimet verme ve iyilik etmeyi gör! Kim bu ismi yalnız başına açıkça bin kere okusa, onun kederi gider; sevinci, safası gelir; işleri de çabucak olur.]

el-Bāḫī

- Tarı kim vardur vücūdı zātdan ḡayrı 'adem
 İki 'ālemde şıfātı zāhir olur dem-be-dem
 Kim bu ismi gece gündüz oḫısa hoş yüz 'aded
 Tā'ati maḫbūl ü şer yoḫ ḡayrı bāḫī bi's-şamed

[Allah vardır; Onun zatından başkası yokluktur. İki dünyada da sıfatları her zaman ortaya çıkar, görünür. Kim bu ismi gece gündüz, yüz kere güzelce okusa, onun ibadeti makbul, kötülüğü yok, hayrı da Samedle, yani hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah'ın izniyle kalıcı olur.]

- (47a) el-Vārişü

- Hāḫḫ Te'ālā bendeden mīrāş alur bī-gümān
 Bu yaḫīndür kim gider bende ḫalur Hāḫ cāvidān
 Kim bu ismi oḫısa bir yüz 'aded bilgil yaḫīn
 Kim selāmet cān ü cismi ola beyne'l-vārişin

[Şüphesiz ki yüce Allah, (hayatta kalanlara vermek üzere) kuldanda miras alır. Şu sağlam olarak bilinmiştir ki, kul gider, Allah ebedî kalır. Kim bu ismi yüz kere okusa, sağlam olarak bil ki, onun bedeni ve ruhu vârisler arasında selâmet bulur.]

er-Reşîdü

- (47b) Hâk kim tedbîri yolu doğru var hiç kimsenün
 Remzi yokdur egri bakma 'aql eger varsa senün
 Kim bu ismi okısa bing merre dün ü gün müdâm
 Ola tedbîri sevâ taqdîr ilen beyne'l-enâm

[Allah'ın idaresi ve yolu doğrudur. (O bildirmedikçe, doğru yol konusunda) hiç kimsenin işareti yoktur. Eğer aklın varsa, kimseye kem gözle bakma! Kim bu ismi gece gündüz devamlı bin kere okusa, onun tedbiri, halk arasında İlâhî takdire denk olur.]

es-Şabûru

- Hâzret-i Hâk sâri' u müsta'cil ü tüzken degül
 'Âşiler dutmağına hıfz-ı umûra bil bu yol
 (48a) Kim bu ismi gece gündüz okısa cümle belâ
 Mündefi' ola meşakkat görmeye bulsa 'ağ

[Yüce Allah, günahkârları tut(up cezalandır)ma hususunda acele ve çabuk hareket edici değildir. İşlerin korunması için de yol budur (acele etmemektir). Kim bu ismi gece gündüz okusa, bütün belâlar atlatılmış olur; zahmet görmez, iyilik bulur.]

Hamd-i Hâk yüz bing gönül bil cân gibi eyler müdâm
 Kim tamâm Esmâ'-i Hüsnâ oldu yahşı ve's-selâm"

[Bil ki, gönül, Allah'a yüz bin kere can gibi sürekli hamd eder. Çünkü Esmâ'-i Hüsnâ (Şerhi), güzelce tamam oldu. Vesselâm!]

KAYNAKLAR

- AKPINAR, Yavuz (1994), *Azerî Edebiyatı Araştırmaları*, Dergâh yayını, İstanbul.
- AŞURBEYLİ, Sara (2010), "Şirvanşahlar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, C. 39, s. 211-213.
- AYDIN, Mustafa (2010), "Şirvan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, C. 39, s. 204-206.
- CEYHAN, Âdem (2015), "Şirvanlı Hatiboğlu Habîbullâh'ın Hz. Ali'den Yüz Söz Tercümesi", *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 13, Sayı 3, s. 323-354.
- _____ (2015), "Şirvanlı Hatiboğlu Habîbullâh'ın Kırk Hadis Tercümesi", *Erdem*, Aralık, Sayı 69, s. 53-72.

- DİREKÇİ, Bekir (2010), "Hızır bin Yakub'un Cevâhirü'l-maânî Adlı Eseri Üzerine Bir Değerlendirme", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 28, s. 109-129.
- ERASLAN, Kemal (2001), *Alî- Şîr Nevayî Mecâlisü'n-nefâyis I*, (Giriş ve Metin), TDK yayını, Ankara
- KANDEMİR, M. Yaşar (2002), "Kırk Hadis", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Ankara, C. 25, s. 467-470.
- KARAHAN, Abdülkadir (1991), *İslâm-Türk Edebiyatında Kırk Hadîs Toplama, Tercüme ve Şerhleri*, 2. bs. Ankara.
- _____ (2002), "Kırk Hadis", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Ankara, C. 25, s. 470-473.
- KOYUNCU, Fatih (2014), "Bursalı Subhî Mehmed ve Manzum Esmâü'l-hüsnâ Şerhi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 7, Sayı 31, s. 175-193.
- _____ (2015), "16. Asır Şâirlerinden Nahîfî'nin Manzum Esmâü'l-hüsnâsı: Şerh-i Şâfî" *Sûfî Araştırmaları Dergisi*, Kış, C. 6, Sayı 11, s.121-163.
- KÜLEKÇİ, Numan (1997), İbn İsâ Saruhânî, *Esmâ-i Hüsnâ Şerhi*, Ankara: Akça yayını.
- KÜRKÇÜOĞLU, Kemal Edib (1951). *Kırk Hadîs Tercemesi*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- LEVEND, Ağâh Sırrı (1972), "Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Bellleten*, Ankara, s. 35-80.
- ÖZTÜRK, Erdem Can (2015), "Şeyhoğlu'nun Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ'sı", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Şubat, C. 8, Sayı 36, s. 188-208.
- SEVGİ, Ahmet (1999), "Molla Câmî'nin 'Erba'în'i ve Türkçe Manzûm Tercümeleri", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 6, s. 1-145.
- TOPALOĞLU, Bekir (1995), "Esmâ-i Hüsnâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, C. 11, s. 404-418.
- YARDIM, Ali (1999), *Şihâb'ül-ahbâr Tercümesi*, İstanbul.
- YAVUZ, Orhan (2002). *Kansu Gavri'nin Türkçe Dîvânı*, Konya.
- YAZAR, Sadık (2011), *Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, doktora tezi, İstanbul.
- YILMAZ, Ali (1998), "Türk Edebiyatında Esmâ-i Hüsnâ Şerhleri ve İbn-i İsâ-yı Saruhânî'nin Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ'sı", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 2, S. 1, s. 1-34.